

**CENTAR
ZA
MIR
NENASILJE
I
LJUDSKA
PRAVA
OSIJEK**

**PRAĆENJE SUĐENJA ZA
RATNE ZLOČINE
IZVJEŠTAJ ZA 2005.**

**PRAĆENJE
SUĐENJA
ZA
RATNE
ZLOČINE
U
PROCESIMA
SUOČAVANJA
S
PROŠLOŠĆU**

Centar za mir, nenasilje i ljudska prava, Osijek

u suradnji s

“Altruist” centar

Documenta

Građanski odbor za ljudska prava

Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava

Izdavač:

Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek

Za izdavača:

Branka Kaselj

Urednica:

Katarina Kruhonja

Lektura:

Krunoslav Sukić

Oblikovanje i tisak:

Grafika, Osijek

Naklada:

300

Osijek, 2005.

Dozvoljeno prenošenje tekstova uz navođenje izvora.

**PRAĆENJE
SUĐENJA
ZA
RATNE
ZLOČINE**

NALAZI I PREPORUKE
ORGANIZACIJA ZA ZAŠTITU
LJUDSKIH PRAVA
IZVJEŠTAJ ZA 2005.

Izveštaj su sačinile Veselinka Kastratović i Katarina Kruhonja
na temelju izvještaja monitoring timova
i
separata izvještaja Državnoga odvjetništva RH-a,
te
komentara sa stručnoga okrugloga stola
održanoga 30. studenoga 2005. godine

SADRŽAJ

6	1. Suđenja za ratne zločine i suočavanje s prošlošću
7	2. Svrha i metodologija praćenja suđenja za ratne zločine
8	3. Sažetak nalaza i preporuka
9	Pristranost
10	Suđenja u odsutnosti
11	Optužnice i potreba za preotvaranjem i proširivanjem istrage
12	Položaj svjedoka
13	Položaj žrtve i oštećenika u kaznenom postupku
14	4. Posebne preporuke
16	5. Detaljan opis zabilježenog stanja
16	Opći statistički podaci
17	Tehnički uvjeti
18	Pravosudna policija
19	Javnost suđenja
20	Predistražni postupci
21	Istrage
22	Optužnice
24	Sudska vijeća
24	Glavne rasprave
25	Položaj svjedoka u dokaznom postupku
29	Položaj žrtava i oštećenih u suđenjima za ratne zločine
32	6. Naglasci sa stručnoga okrugloga stola
	7. Dodaci
34	1. Pregled praćenih suđenja za ratne zločine na županijskim sudovima RH-a tijekom 2005.
42	2. Izjave za javnost
50	3. O organizacijama koje prate suđenja za ratne zločine

- nepristrano i
pravedno suđenje
- obnavljajuća pravda
- održivi mir

Projekt je proveden uz podršku

Delegacije Europske komisije

**Američkog veleposlanstva u RH-a
Instituta Otvorenog društva - Hrvatska**

SUĐENJA ZA RATNE ZLOČINE I SUOČAVANJE S PROŠLOŠĆU

Organizacije civilnoga društva - koje zagovaraju da se putem pravednoga i nepristranoga suđenja za ratne zločine prekine s navikom javnoga negiranja odgovornosti za zločine, njezinoga "kolektiviziranja" i nekažnjavanja (kako bi se postigla obnavljajuća pravda za žrtve, te potakla potreba za individualiziranjem pravne, političke i moralne odgovornosti za događaje koji su vodili ratu, razaranju i ratnim zločinima) - se zalažu za istodobne i uzajamne procese jačanja suradnje nacionalnih subjekata s Međunarodnim kaznenim sudom za ratne zločine za bivšu Jugoslaviju, kao i za unaprijeđivanje kompetencija nacionalnoga pravosuđa da procesuiraju ta najteža kaznena djela. Oba aspekta: poštovanje međunarodnih ugovora kroz suradnju s Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju, te istodobno postizanje stabilnosti institucija Republike Hrvatske koje garantiraju demokraciju, vladavinu prava, ljudska i manjinska prava, pri čemu pravosuđe ima posebno važno mjesto, ključni su politički i pravni standardi za pridruživanje zemljama EU-a (Vijeće Europe, Copenhagen, 1993.).

Ukoliko su nepristrana, profesionalna i pravična, suđenja za ratne zločine doprinose postizanju pravde nakon rata i jačanju vladavine prava i to time što koriste:

- obnavljajućoj pravdi za **žrtve** (bar djelomičnom nadoknadom patnje putem utvrđivanja činjenica i kaznene odgovornosti za počinitelje zločina, kao i mogućnostima za govorenje istine o njihovu gubitku i stradanju)
- **optuženima**, jer osiguravaju pravo na profesionalno, nepristrano i pravedno suđenje, a **počiniteljima** da se suoče s vlastitom odgovornošću
- **zajednici** u kojoj je zločin počinjen, jer nepristrano, profesionalno i pravedno suđenje daje priliku za prepoznavanje i uvažavanje stradanja žrtava, te moralno, pravno i političko distanciranje od zločina i njihovu osudu, a time individualizira odgovornost
- **Republici Hrvatskoj** u postizanju moralnih, etičkih, pravnih i političkih standarda potrebnih za pridruživanje zemljama EU-a.

Sudske procese u RH-a monitorirale su:

Veselinka Kastratović
Maja Karaman
Hajdi Katinac
Jagoda Matas
Kristina Matičević
Slađana Panić

SVRHA I METODOLOGIJA PRAĆENJA SUĐENJA ZA RATNE ZLOČINE

Svrha monitoriranja sudskih procesa za ratne zločine, od strane organizacija za zaštitu ljudskih prava, je dvojaka – utjecati na unaprijeđivanje pravosudne prakse, te doprinijeti izgradnji povjerenja u lokalne sudove. Naime, oba su aspekta ključna da bi suđenja za ratne zločine doprinosila obnavljajućoj pravdi.

Monitoring timovi. Sustavno praćenje suđenja za ratne zločine u RH-a, po ujednačenoj metodologiji izvještavanja, tijekom 2005. godine, proveli su monitoring timovi *Altruist centra iz Splita, Centra za mir, nenasilje i ljudska prava iz Osijeka, Građanskoga odbora za ljudska prava iz Zagreba* te *Hrvatskoga helsinškoga odbora*, s ukupno šest monitorica. Projekt je financijski podržala Europska komisija.

Fokus praćenja bio je na kaznenim sudskim procesima i to u odnosu na javnost suđenja, tijek sudskih procesa i pravednost presude. Tijekom njihova praćenja pokazalo se nužnim uzeti u obzir cjelokupnost pravosudnoga procesa, uključujući predistražu (rad policije), te istragu, kvalitetu optužnica i angažmana različitih subjekata u dokaznom postupku (posebno rad Državnoga odvjetništva), za što su potrebni dodatni monitoring kapaciteti.

Obujam praćenja. Od siječnja 2005. monitoring timovi pratili su većinu tekućih suđenja za ratne zločine u RH-a (s izuzetkom nekih procesa na Županijskom sudu u Zadru i u Slavanskom Brodu – ukupno 13 sudskih procesa u 8 županijskih sudova (dodatak br.1). Monitoring timovi bili su prisutni na svima raspravama. Osim toga sudjelujemo u monitoringu sudskih kaznenih procesa na regionalnoj razini (u SiCG i BiH).

Također, kroz medije smo pratili događanja vezana uz predistražne i istražne radnje o utvrđivanju okolnosti i otkrivanju počinitelja nerazjašnjenih ubojstava civila u Osijeku tijekom 1991.

Način izvještavanja. Po ujednačenoj formi izvještavanja monitoring timovi pišu opširne izvještaje sa svake sudske rasprave. Temeljem tih izvještaja i zapisnika s rasprava, te ostale ključne dokumentacije, sačinjavaju se sažeti izvještaji. Oni se, uz ključna opažanja monitorica, te analize koje se provode nakon završene prvostupanjske presude, objavljuju na WEB stranici *Centra za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek*, te *Documente*. (www.centar-za-mir.hr; www.documenta.hr). U iznimnim slučajevima izdaje se priopćenje za javnost (dodatak br.2).

- unaprijeđivanje pravosudne prakse
- izgradnja povjerenja u lokalne sudove
- jačanje kapaciteta organizacija za zaštitu ljudskih prava za praćenje sudskih procesa

SAŽETAK NALAZA I PREPORUKA

Napredak rada pravosuđa RH-a na procesuiranju ratnih zločina vidljiv je u odnosu na:

- usklađivanje rada prema Statutu Međunarodnoga kaznenoga suda za bivšu Jugoslaviju
- jačanje zakonskih i institucionalnih uvjeta za zaštitu i podršku svjedocima
- uspostavljanje suradnje između Državnoga odvjetništva RH-a i tužilaštava za ratne zločine SiCG-a i BiH-a na predmetima procesuiranja ratnih zločina

Međutim, postojeće stanje zahtijeva unaprijeđivanje svih faza pravosudnoga procesuiranja ratnih zločina, kako bi žrtve i oštećeni ostvarili minimum svojih potreba za pravednošću; kako se tijekom sudskoga procesa ne bi dozvolilo obezvrijeđivanje i omalovažavanje žrtava i oštećenih i situacije u kojima obrana svojim političkim stavovima i prosudbama derogira vrijednosti međunarodnoga humanitarnoga prava i uređenoga pravnoga i političkoga poretka i time zapravo brani zločin, a ne svoga branjenika; kako bi se osigurala sigurnost svjedocima, jer su oni ključni za utvrđivanje istine o počinjenim zločinima.

Područja za unaprijeđivanje pravosudne prakse potrebna su u odnosu na:

- još uvijek postojeću pristranost
- suđenja u odsutnosti
- optužnice - preotvaranje i proširivanje istrage
- položaj svjedoka
- položaj žrtve i oštećenika u kaznenom postupku

Osim toga potrebno je unapređivati kapacitete organizacija za ljudska prava za praćenje suđenja.

Sudske procese u RH-a monitorirale su:

Veselinka Kastratović
Maja Karaman
Hajdi Katinac
Jagoda Matas
Kristina Matičević
Slađana Panić

Pristranost

Pravosuđe RH-a je 2001.g. učinilo iskorak iz, do tada prevladavajuće, pristranosti pravosuđa (posebno Državnoga odvjetništva) "utemeljene" na nekritičkom političkom tumačenju da se ratni zločini ne mogu počinuti u obrambenom ratu. Od 2001. g. počinju procesuiranja kaznenih djela ratnih zločina – protiv međunarodnoga humanitarnoga prava - u slučajevima kada su osumnjičeni pripadnici vojno-policijskih postrojbi Republike Hrvatske, dok su do tada za ta kaznena djela procesuirani isključivo pripadnici/ce srpskih paravojnih formacija, uz izuzetke kao što je slučaj zločina na Koranskom mostu. Ukupno je prijavljeno oko 4448 osoba, optuženo oko 1544 osoba, osuđeno oko 600, a oslobođeno oko 55 osoba.

Nadalje, prema naputku Državnoga odvjetništva RH-a, tijekom 2004. g. provedena je revizija svih istraga, te je po završenoj istrazi za 485 osoba obustavljena istraga zbog prekvalifikacije djela u oružanu pobunu ili zbog nedostatka dokaza, ili su oslobođeni prema Zakonu o općem oprost. Time je, također, smanjen neposredni politički utjecaj na profesionalnost rada pravosuđa.

Tijekom 2005.g. je na županijskim sudovima RH-a vođeno 16 prvostupanijskih kaznenih postupaka, od kojih su u četiri postupka optuženici bili pripadnici vojno-policijskih postrojbi RH-a.

Pristranost rada pravosuđa u odnosu na etničku pripadnost optuženika i žrtava, u slučajevima koje smo pratili, je vidljiva u sljedećem:

- po odnosu osuđujućih / oslobađajućih prvostupanijskih presuda s obzirom na nacionalnu strukturu optuženika, na što ukazuje i veliki postotak presuda ukinutih od strane Vrhovnoga suda RH-a
- optužnice protiv pripadnika vojno-policijskih postrojbi RH-a podižu se, uglavnom, samo u slučaju ubojstava, dok se za manje teška djela, ni istrage niti optužnice, ne podižu
- u načinu na koji su, tijekom izvođenja dokaza, vijeća za ratne zločine dozvoljavala braniteljima/cama da ponižavaju, omalovažavaju i obezvrijeđuju svjedoke, ili svjedoke-oštećenike, koji svjedoče o zločinima počinjenima od strane pripadnika vojno-policijskih postrojbi RH-a.

Posebno je neprihvatljivo dopuštati da branitelji temelje svoju obranu na proizvoljnim pretpostavkama da civili ili vojnici srpske nacionalnosti nisu ci-

vili ili vojnici nego četnici (zapravo, opasni zločinci), pa je onda sve ono ružno što im se dogodilo zaslužno, a i optužnica protiv njih time pada. Toleriranjem takvoga načina izvođenja dokaznoga postupka, pri ispitivanju svjedoka i svjedoka -oštećenika u sudnici, postižu se tri nedopustiva učinka. Žrtvi/oštećeniku se (ovaj put u sudnici) ponovno insinuira počinjenje navodnoga zločina, koji mu nikada nije pravno valjano niti predočen, niti opisan, a kamoli dokazan i zbog kojega je, tobože "s pravom", bio maltretiran, mučen, ili čak ubijen. Time obrana optuženih svojim političkim stavovima i prosudbama derogira vrijednosti međunarodnoga humanitarnoga prava i tako zapravo brani zločin, a ne svoga branjenika. Osim toga, obrana podcjenjuje kompetencije Vijeća za ratne zločine a sudnicu koristi kako bi posredno vršila pritisak na Vijeće putem javnosti koju želi formirati sukladno (vlastitim) političkim stavovima i interpretacijama, a koji nisu u skladu s vrijednostima međunarodnoga humanitarnoga prava.

Procesi u kojima je ključno prekinuti takvu praksu obrane su suđenja za *zločin u Lori* i za *zločin u Virovitici*.

Suđenja u odsutnosti

Unatoč postojanju upute Vrhovnoga suda Republike Hrvatske i upute Glavnoga državnoga odvjetnika RH-a, da se razdvoje postupci za prisutne optuženike i optuženike u bijegu, tijekom 2005.g. vođena su tri slučaja u kojima se sudi po zajedničkoj optužnici, unatoč činjenici da je veliki broj optuženika u bijegu.

Iako dobrim dijelom procesno korektna, suđenja u kojima se sudi optuženicima/cama u odsutnosti nisu prihvatljiva iz sljedećih razloga:

- otvaraju sumnju u politički motivirane, a ne na dokazima protiv optuženih utemeljene optužnice
- potencijalna dugotrajnost/nedoglednost procesa, što je protivno pravu na pravičan proces za prisutne optuženike, a za žrtve i oštećenike je neučinkovito i nesvrishodno
- svjedoci/kinje – oštećenici/ce moraju ponavljano svjedočiti, što ih izlaže re-traumatizaciji
- neekonomičnost postupka

Nužno je razdvojiti i preurediti optužnice za slučaj *zločina u Mikluševcima*, *zločina u Lovasu*, *zločina u Branjinu Vrhu* (preuređivanje u tijeku).

Optužnice i potreba za preotvaranjem i proširivanjem istrage

Potrebe za preuređivanjem optužnica, i/ili preotvaranjem istraga ima u zajedničkim optužnicama s velikim brojem optuženih (za kazneno djelo genocida u *slučaju zločina u Lovasu i zločina u Mikluševcima*).

Osim toga, u slučajevima gdje su optuženici/ce pripadnici vojnih ili policijskih postrojbi RH-a, optužene su nižerangirane osobe, dok se ne istražuju, niti optužuju, zapovjednici (*slučaj zločina u Bjelovaru, zločina u Virovitici, zločina na Koranskom mostu i zločina u "Lori"*).

U slučajevima nedovršenih optužnica (prema NN počiniteljima), odustajanja od optužnica, ili u slučaju oslobađajućih presuda kod najtežih kaznenih dijela, gdje je zločin neupitan (utvrđena smrt žrtve), a nema dovoljno dokaza, nužno je da Državno odvjetništvo pokrene ponovne istrage, a ne samo žalbe Vrhovnomu sudu RH-a (primjeri: *zločin u Paulin Dvoru; zločin u Bjelovaru, zločin u Virovitici, zločin na Koranskom mostu*) jer se time samo odugovlači i izbjegava otkrivanje istine o događajima i počiniteljima.

Do sada nije bilo slučaja da Državno odvjetništvo, ukoliko se tijekom istrage ili sudskoga postupka, ustanovi da je došlo do skrivanja tragova zločina, ili rezultata istraga zločina, podigne istraga radi kaznenoga djela prikrivanja zločina praksa koju je nužno uvesti. Također, treba otvoriti stručnu raspravu oko uvođenja nove Kaznenoga zakona, kojom bi se spomenuta djela podvele pod radnje izvršenja ratnoga zločina.

Položaj svjedoka

S obzirom na protek vremena, od počinjenja djela do istražnoga postupka, i česte nedostupnosti materijalnih dokaza, svjedoci imaju važno mjesto u dokaznom postupku. Vijeća za ratne zločine moraju osigurati da se svjedok osjeća sigurno, kako bi svjedočio o činjenicama koje zna, a da obrana ima priliku neposredno ga ispitati. Pri tome su svjedoci i svjedoci-oštećenici, u sudskim procesima koje se trenutno odvijaju pred sudovima RH-a, a koje smo pratili, izloženi bitno različitim okolnostima, ovisno o tome svjedoče li u prilog optužnice u postupku u kome su za počinjenje zločina optuženi pripadnici srpskih paravojnih formacija, ili pripadnici vojno-policijskih postrojbi RH-a.

Svjedoci, posebice svjedoci-oštećenici u procesima za zločine počinjene od strane pripadnika srpskih paravojnih formacija, ne iskazuju, niti pokazuju, da su pod pritiskom javnosti ili počinitelja i njihovih podržavatelja ali, zbog dugotrajnosti i ponavljanja postupaka kod suđenja u odsutnosti, oni često iskazuju da ne žele više svjedočiti jer ne vide svrhu suđenja.

Svjedoci i svjedoci – oštećenici, u procesima za zločine počinjene od strane pripadnika vojno-policijskih postrojbi RH-a, su pod pritiskom dijela javnosti ili/i počinitelja i njihovih podržavatelja, pa čak i načina na koji branitelji/ce pokušavaju poreći njihovu vjerodostojnost, što se u nekim slučajevima propušta tumačiti i kao procesna pogreška. Zabilježili smo iskazivanje straha, pojavu nesjećanja/“zaborava” pa i promjenu iskaza svjedoka koju predstavnici DO-a nisu artikulirali ni propitali, niti smo zabilježili primjenu odredbi Zakona o zaštiti svjedoka.

Potrebno je provesti raspravu o tomu treba li postojeći Zakon o zaštiti svjedoka usavršiti, da se prošire mogućnosti njegove primjene u praksi, a da pri tomu pravo optuženoga na obranu ne bude ugroženo.

Također, oni svjedoci koji žive izvan RH-a pokazivali su i nepovjerenje u pravosuđe RH-a i odbijali doći svjedočiti. Potpisivanjem i primjenom sporazuma o suradnji, u predmetima ratnih zločina, između RH-a i SiCG-a i BiH-a, učinjen je vidljivi pomak u izvođenju dokaza, izravnim ispitivanjem svjedoka. Uspostavljena međudržavna suradnja pokazala se, prema iskazima svjedoka koji su došli iz Srbije i Crne Gore, ključnom za njihovu motivaciju i spremnost za svjedočenje na ponovljenom suđenju za zločin počinjen u Vojno-istražnom centru “Lora”. Time je nadležno Vijeće ispunilo ključni nalog Vrhovnoga suda RH-a. Vijeće za ratni zločin Županijskoga suda u Bjelovaru, u *slučaju zločina u Virovitici*, je donijelo odluku da neće zatražiti dolazak svjedoka-oštećenika u tom predmetu.

Važno je dalje unapređivati međudržavnu suradnju na predmetima ratnih zločina, te koristiti mogućnost svjedočenja putem videolinka.

Također, pokrenuta institucionalna podrška svjedocima putem Odjela za podršku svjedocima Ministarstva pravosuđa još nije zaživjela, a nužna je. Pri tome bi trebalo ostvarivati suradnju s organizacijama za ljudska prava. Također, pratiti rad nevladinih organizacija, te ih u skladu s istim kriterijima procjenjivati, kritizirati i sankcionirati ukoliko bi nedopušteno utjecale na svjedoke.

Položaj žrtve i oštećenika u kaznenom postupku

Kvaliteta istrage, optužnice, pribavljanja dokaza i angažiranosti zastupnika optužnice, tijekom izvođenja dokaza, direktno se tiče i javnoga interesa i posebnih interesa žrtava i oštećenih.

Pravo žrtava i oštećenih da budu putem opunomoćenika zastupljeni u kaznenom procesu za ratni zločin, u kome je posredstvom DO-a tužiteljica država, na suđenjima koja smo pratili koristi se samo sporadično. (Oštećeni imaju svoje opunomoćenike u dva sudska slučaja, a trenutno se vode procesi u kojima je izravno oštećeno 286 osoba). Smatramo nužnim potaknuti stručnu raspravu o položaju žrtve u sudskom procesu za ratne zločine i druga teška kaznena djela i razložnosti osiguravanja besplatne pravne pomoći žrtvama putem Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, odnosno istražiti druge mogućnosti.

Kapaciteti za praćenje

Kako bi se pojačalo poštovanje načela javnosti, treba unaprijediti kapacitete neovisnih domaćih monitora za monitoriranje rada pravosuđa (posebno kvalitete rada državnoga odvjetništva u svim fazama procesa, a ne samo suđenja) uključujući i predistražne i istražne radnje.

POSEBNE PREPORUKE

Suđenje za slučaj zločina na Koranskom mostu: i dalje ispod standarda – potrebna delegacija i preuređivanje optužnice, preotvaranje istrage

Suđenje za slučaj *zločina na Koranskom mostu*, protiv optuženoga Mihajla Hrastova, u Županijskom sudu u Karlovcu, traje 13 godina i provodi se po treći put pred potpuno izmijenjenim Vijećem za ratne zločine, ali i nadalje ispod standarda koji garantiraju nepristrano, profesionalno i pravedno suđenje.

Naime, optužnica je sastavljena na način da je ubojstvo 13 ratnih zarobljenika definirano kao protupravno ubijanje neprijatelja, a ne ratni zločin, i za njega je optužen samo jedan počinitelj, iako postoje pokazatelji iz istrage da je bilo više počinitelja. Vijeće radi pod vrlo jakim pritiskom javnosti, što se reflektira i na rad u samoj sudnici. Zastupnica optužbe, tijekom procesa, nije prigovarala na ponovno odugovlačenje postupka, a ne radi dovoljno ni na osiguravanju dolazaka svjedoka. Posljednja je rasprava održana prije više od 6 mjeseci, pa bi postupak morao započeti ispočetka a Predsjednik Vijeća u izvanraspravnom zasjedanju donosi odluku o provedbi vještačenja, što je bitna povreda procesa.

Ističući činjenicu da je 21.09. 1991., na Koranskom mostu, ubijeno 13 ratnih zarobljenika, da je istraga pokrenuta odmah, da od tada proces nije priveden kraju, pa nije ustanovljeno tko su počinitelji, Vrhovni sud RH-a u dva navrata je poništio oslobađajuću presudu, zbog nepotpuno utvrđenoga činjeničnoga stanja, a budući da suđenje ni pred izmijenjenim sastavom Vijeća nije profesionalno i nepristrano, smatramo da je nužno delegirati predmet drugom sudu i preotvoriti istragu.

POSEBNE PREPORUKE

Istraga za zločine nad civilima u Osijeku: Ometanje istražnih radnji, koje se provode radi utvrđivanja okolnosti i počinitelja nerazjašnjenih ubojstava civila u Osijeku, 1991. godine, treba sankcionirati, a Županijsko državno odvjetništvo iz Osijeka izuzeti iz postupka.

Istražni postupak, radi utvrđivanja okolnosti i počinitelja više ubojstava civila u Osijeku, tijekom 1991. godine, nije četrnaest godina dao rezultata, niti je pravosuđe javnosti dalo zadovoljavajuću informaciju o tome što poduzima. Godinama su samo neki mediji bili ti koji su ukazivali da treba provesti istragu i procesuirati počinitelje, te bili izloženi medijskim napadima onih lokalnih političara, i interesnih skupina, koji su negirali činjenicu da je zločina uopće bilo. Pri tome su se u javnosti pojavljivali dokumenti iz predistražnih radnji i istražnoga postupka, sa imenima žrtava, odnosno imenima potencijalnih svjedoka. Gradonačelnik Osijeka višekratno izjavljuje kako je, čitajući imena potencijalnih svjedoka iz istražnoga zahtjeva Županijskoga državnoga odvjetništva, "raskrinkao lažnog svjedoka" (koji je u to vrijeme bio pod policijskom zaštitom), a Državno odvjetništvo ne reagira.

Smatramo stoga da Glavni državni odvjetnik treba pokrenuti istragu protiv Ante Đapića, zbog kaznenoga djela protiv pravosuđa, radi ometanja istrage i pritiska na svjedoka pod policijskom zaštitom, a Županijsko državno odvjetništvo iz Osijeka izuzeti od daljnje vođenja istrage.

DETALJNI IZVJEŠTAJ O ZABILJEŽENOM STANJU

Opći statistički podaci

Prema podacima Državnoga odvjetništva RH-a, u periodu od 1991- 2004 g. za ratni zločin kazneno prijavljene 4774 osobe, pokrenuta je istraga protiv 3232 osobe, optuženo oko 1400 osoba. Pri tom, tek od 2001. g. počinju procesuiranja kaznenih djela ratnih zločina – protiv međunarodnoga humanitarnoga prava - u slučajevima kada su osumnjičeni pripadnici vojno-policijskih postrojbi Republike Hrvatske, dok su do tada za ta kaznena djela procesuirani isključivo pripadnici/ce srpskih paravojskih formacija, uz izuzetke kao što je slučaj zločina na Koranskom mostu. Do toga su perioda, naime, također prema podacima DO-a RH-a, pripadnici/ce vojnih ili policijskih postrojbi Republike Hrvatske procesuirani za kaznena djela kvalificirana kao djela klasičnoga kriminala (pljačka, razbojništva, ubojstva) iako su se dešavala u ratnoj zoni i periodu a žrtve su bili srpski civili i njihova imovina (prijavljeno je 3970 osoba, a optužene su 1492 osobe).

Do 2005.godine su za ratni zločin osuđene 603 osobe, a oslobođeno je 245 osoba. Pravomoćna osuđujuća presuda za ratni zločin, počinjen od strane pripadnika vojnih ili policijskih postrojbi Republike Hrvatske, do sada je donesena u dva procesa, protiv 4 osobe (opt. Norac, opt. Orešković i opt. Granić za zločin protiv civila u Gospiću, a Ivanković za ratni zločin nad civilima u Paulin Dvoru).

Prema naputku Državnoga odvjetništva RH-a, tijekom 2004. g., provedena je revizija svih istraga, te se je, po završenoj istrazi, za 485 osoba obustavljena istraga zbog prekvalifikacije djela u oružanu pobunu ili zbog nedostatka dokaza, te su oslobođeni prema Zakonu o općem oprost.

Tijekom 2004 g. Državno odvjetništvo je imalo 104 kaznene prijave (53 nove i 51 prenesena iz prethodnog razdoblja). Odbačeno je 36 kaznenih prijava a protiv 32 osobe je podnesen istražni zahtjev. Sudovi su donijeli 33 osuđujuće presude a za 15 osoba donesena je negativna presuda (oslobađajuća i odbijajuća)

Prema podacima koje smo dobili od županijskih sudova Republike Hrvatske, tijekom 2005. godine, vođeno je ukupno 16 sudskih postupaka za ratne zločine (čl. 120., 122. i 123 OKZ-a RH-a), za zločin genocida (čl. 119 OKZ-a RH-a) i za zločin protupravnoga ubijanja i ranjavanja neprijatelja (čl. 124. OKZ-a RH-a), procesi pred 8 županijskih sudova (Bjelovar (1), Karlovac (2), Osijek (4), Slavonski

Sudske procese u RH-a monitorirale su:

Veselinka Kastratović
Maja Karaman
Hajdi Katinac
Jagoda Matas
Kristina Matičević
Slađana Panić

Brod (1) Split (1), Vukovar (3), Varaždin (1), Zadar (2), Zagreb (1). Većim dijelom, u oko 75% slučajeva, se radilo o ponovnim postupcima, po odluci Vrhovnoga suda RH-a (u 12/16 slučajeva).

Ukupno se kazneni postupak vodi/o za 79 osoba. Protiv optuženika, pripadnika/ca srpskih paravojnih formacija, u 12 sudskih procesa, vodio se postupak protiv ukupno 62 osoba, a od toga broja u pritvoru je 7 osoba, sa slobode se brani 16, a u bijegu je njih 39-oro. Protiv optuženika, pripadnika vojno-policijskih postrojbi RH-a, u 4 sudska procesa, vodi/o se postupak protiv 17 osoba, a od toga broja njih četvero je u pritvoru, 9-oro se brani/lo sa slobode, a 4-oro je u bijegu.

Doneseno je 6 nepravomoćnih presuda – od toga dvije oslobađajuće (za ukupno 5 osoba), a četiri osuđujuće (7 osoba). Državno odvjetništvo je, u postupku za *zločin u Mikluševcima*, odustalo od daljnjega kaznenoga progona protiv 8 optuženika zbog njihove smrti, a protiv dvije osobe odustalo je od daljnjega kaznenoga progona zbog nedostatka dokaza (postupak za *zločin u Virovatici*).

Broj žrtava na koje se optužnice odnose je 286 osoba. Od toga broja je 19 ratnih zarobljenika i 267 civila. Od ukupnog broja žrtava ubijenih je 98, preživjelih je 90 i protjeranih 98 osoba. Od ukupnoga broja civila preživjelih Srba je 14, ubijeno je četvero. Preživjelih Hrvata je 77, ubijenih 71. Preživjelih civila Rusina je 6 a četiri su ubijena. Ratni zarobljenici (19) svi su Srbi (pripadnici JNA, TO-a i srpskih paravojnih formacija).

Opunomoćenici su zastupali oštećene u dva slučaja (oštećenoga u slučaju *zločina na Koranskom mostu*; obitelj ubijenoga u slučaju zločina u "Lori").

Tehnički uvjeti

Sudnice su različitih dimenzija, samo neke imaju izdvojen prostor za optuženike (Split), ali su uglavnom dovoljno prostrane da optuženi, žrtve, svjedoci i publika budu na "pristojnoj" udaljenosti. To se ne može reći za sudnicu u Županijskomu sudu u Vukovaru, koja je malih dimenzija. Mjesta za optuženike, žrtve i svjedoke, publiku, branitelje, nisu udaljena. Govornica za kojom svjedoci daju iskaze neposredno je ispred optuženika, što može dovesti do utjecaja na svjedoke, pojačanoga straha i nelagode.

Niti jedan županijski sud nema mogućnosti, ili je nije koristio, za audio/ili/i vizualno snimanje suđenja, u svrhu pravljenja transkripata.

Većina županijskih sudova opremljeni su za svjedočenje putem video-linka; sud u Varaždinu je tu mogućnost koristio unutar zgrade suda za svjedočenje svjedoka-oštećenika koji je preživjeo strijeljanje, kako bi ga zaštitio od direktnoga suočenja s optuženicima, za što nije bio spreman.

Uvjeti za praćenje u odnosu na čujnost su različiti. Tijekom suđenja za zločin u "Lori" u splitskom županijskom sudu je bilo tehničkih poteškoća radi preopterećenosti električnih instalacija (prekid struje i grijanja tijekom rasprave). Mjesta za monitore/ice, novinare, publiku, uglavnom ima. U sudnici u Vukovaru, gdje se vode postupci protiv velikoga broja optuženih, da su prisutni (a sudi im se u odsutnosti), mjesta ne bi bilo dovoljno.

Pravosudna policija

- Zatvorska policija je prisutna u svima slučajevima u kojima su optuženici u pritvoru.
- Prisutnost pravosudne policije u sudnici ovisi o procjeni Predsjednika/ce Vijeća za ratne zločine, koje vodi postupak. Ona tako nije prisutna u sudnici u svim slučajevima gdje su optuženici u pritvoru (primjeri su suđenja u Županijskom sudu u Vukovaru za optuženoga Ćurčića i druge; i Županijski sud u Osijeku, optuženi Stoisavljević) a prisutna je u nekim slučajevima gdje se optuženici brane sa slobode, a očekuje se veliki interes javnosti (npr. Županijski sud u Karlovcu u slučaju *zločina na Koranskom mostu*, optuženi Hrastov)
- Pravilo: da ženske torbice ima pravo pregledati samo policajka se, svugdje, negdje stalno, a negdje povremeno, krši.
- U slučajevima gdje su optuženici pripadnici vojno-policijskih postrojbi RH-a, prisutni pravosudni policajci (pa i zatvorska straža) pokazuju da poznaju optužene, te da za njih "navijaju" (naročito pri suđenju za *zločin na Koranskom mostu*, i pri suđenju za *zločin u "Lori"*).

Javnost suđenja

Informacije o rasporedu rasprava se mogu dobiti na upit – nisu sustavno objavljivane izvan oglasnih ploča sudova – osim u slučaju Županijskoga suda u Vukovaru, koji informaciju svakoga mjeseca objavljuje na svojoj web stranici, a zainteresiranima monitorima/cama i novinarima šalje ih i putem faxesa. Nakon što bismo najavili monitoring tim, većina je sudova samoinicijativno slala obavijest u slučaju odgode.

Prisutnost javnosti je bila osigurana u svim procesima – osim u dijelovima rasprava u kojima po zakonu treba isključiti javnost.

Atmosfera u sudnici: Na suđenjima, gdje su optuženici pripadnici srpskih paravojskih formacija, osim novinara i monitora/ica, te pokojega prijatelja ili člana obitelji, šira javnost uglavnom nije prisutna, pa niti oštećeni, ili njihove obitelji – ima se utisak nezainteresiranosti javnosti, pa i oštećenih.

Na suđenjima, u slučajevima gdje su optuženici pripadnici vojno-policijskih postrojbi RH-a, uvijek ima prisutnih članova braniteljskih udruga i prijatelja-branitelja. Njihova prisutnost, poluglasni ili glasni komentari, doprinosi atmosferi pritiska na Vijeće, prisutnu javnost (monitore i eventualne prijatelje ili rodbinu oštećenih), te eventualne svjedoke (naročito vidljivo na suđenju optuženomu Hrastovu, za *zločin na Koranskom mostu*, te pri iskazivanju svjedoka iz SiCG-a i BiH-a, tijekom postupka za *zločin u "Lori"*). Tijekom postupka za zločin u "Lori" poluglasni ili glasni komentari branitelja/ca optuženih značajno utječu na stvaranje atmosfere pritiska na svjedoke, te demonstriranje političkih uvjerenja branitelja/ca, što predsjednica Vijeća ne drži pod kontrolom. Uočljiva je činjenica da prijatelji, ili obitelji oštećenih, u navedenim procesima obično nisu prisutni u publici, ili su neuočljivi (ne demonstriraju svoje osjećaje i stavove)

Novinari su prisutni, ovisno o interesu. Novinari lokalnih medija u nekim slučajevima (*zločin na Koranskom mostu*) izvještavaju vrlo pristrano, a u nekim relativno malo. Mediji na nacionalnoj razini, uključujući elektronske medije, izvještavaju kratkim informacijama, nema istraživačkoga i kritičkoga osvrt, niti tematskih emisija vezanih uz suđenja za ratne zločine u RH-a.

Dostupnost dokumentacije monitoring timovima: Nakon što bi najavili monitoring tim, i u pisanom obliku tražili dokumentaciju (raspravne zapisnike, optužnice i prethodne presude) većina predsjednika/ca vijeća za ratne zločine je to odobrila. Izuzetak je predsjednik Vijeća koje vodi postupak protiv optuženoga Hrastova za *zločin na Koranskom mostu*, no, odobrio je monitoricama uvid u spis.

Predistražni postupci

Monitori nisu imali (niti tražili) uvid u cjelokupne spise, te su do nekih informacija o predistražnim postupcima došli isključivo praćenjem rasprava. Pri tome su zabilježili nepravilnosti, koje su tijekom postupka navodili svjedoci i/ili strane u sporu, a ušle su i u raspravne zapisnike.

Nepravilnosti u radu, u predistražnom postupku, u slučaju *zločina u Bjelovaru*:

- ❑ Predistražni postupak proveden je neposredno nakon počinjenja djela (u roku od 24 sata). U toku toga postupka nestali su mulažirani tragovi guma vozila, što je vrlo važan dokaz, s obzirom da bi se pomoću njega rasvijetlilo koje je vozilo dovezlo žrtve do mjesta strijeljanja.
- ❑ Policijska postaja Koprivnica je dobila zadatak da izvrši kriminalističku obradu. Nakon anonimnih prijetnji operativnim radnicima, rad na predmetu povjeren je policiji u Bjelovaru.
- ❑ Operativni radnici nisu bili na licu mjesta, nisu bili prisutni pri obdukciji tijela žrtava, obavljali su samo operativne razgovore.
- ❑ Ne zna se gdje je spis formiran nakon kriminalističke obrade. Postoje dvije informacije: jedna da je spis predan tadašnjemu načelniku Policijske uprave bjelovarske i da se nalazi u Bjelovaru, a druga da je spis poslan u MUP RH-a u Zagreb.
- ❑ Nakon obdukcije tijela žrtava, koja je izvršena na Institutu za sudsku medicinu u Zagrebu, tijela su predana pogrebniku iz Bjelovara, a ni danas se ne zna mjesto pokopa žrtava.

Nemamo saznanja da je, o bilo kojem od navedenih propusta, poduzeta bilo kakva istraga ili mjera od strane ŽDO-a.

Nepravilnosti rada u predistražnom postupku u slučaju *zločina na Koranskom mostu*, gdje skica lica mjesta nije pravilno izrađena, a što je vidljivo iz nalaza balističara i sudsko- medicinskog vještaka, na što se žalio ŽDO iz Karlovca, a Vrhovni sud RH-a to prihvatio tražeći potpunu rekonstrukciju na licu mjesta.

U predistražnom postupku u slučaju *zločina u Virovitici* nije utvrđeno gdje je tijelo žrtve Bogdana Mudrinića iz Virovitice. Nemamo saznanja u kojem je obujmu istraga nastavljena.

Istrage

U procesima koje smo pratili, istrage za zločine počinjene prvenstveno nad etnički hrvatskim stanovništvom - gdje su optuženi pripadnici srpskih paravojskih formacija - započele su uglavnom u prvoj polovini 90-ih, u vrijeme kada ni materijalni dokazi, ni počinitelji, nisu bili dostupni. Te su istrage rezultirale skupnim optužnicama sa velikim brojem optuženika za isto kazneno djelo (do 35 optuženika/ca), i za veliki broj optuženika/ca u odsustvu. Slučaj zločina u Kruševu (optuženi Jurjević i optuženi Tošić) i slučaj zločina u Srebrenici i Podunavlju (optuženi Davidović) ukazuju da se vode i nove istrage.

Za zločine počinjene nad etnički uglavnom nehrvatskim stanovništvom, gdje su optuženici pripadnici vojno-policijskih postrojbi RH-a, su istrage pokrenute od 2001.g. pa nadalje, tj desetak godina nakon počinjenja zločina. Izuzetak je *slučaj zločina na Koranskom mostu* za koji je istraga pokrenuta neposredno po počinjenju, 1991.g.

U *slučaju zločina u Paulin Dvoru*, gdje je ubijeno 19 civila, a optužene su dvije osobe, istraga je polovična, pa se u optužnici, osim imena optuženika, pojavljuje i sintagma: "sa više nepoznatih počinitelja", a tijekom sudskoga postupka se spominje da je pri počinjenju bilo više nepoznatih osoba.

Istragama, koje su vođene protiv pripadnika hrvatskih oružanih i policijskih snaga, su obuhvaćeni postupci niže rangiranih policajaca i vojnika, dok se ne vidi da su istraživani postupci zapovjednika, odnosno nadređenih (npr. u *slučaju zločina u Bjelovaru*, npr. u *slučaju zločina u "Lori"*, npr. u *slučaju zločina u Virovitici*, npr. u *slučaju zločina na Koranskom mostu*).

Istražni postupak, radi utvrđivanja okolnosti i počinitelja *ubojstava civila tijekom 1991. godine, u Osijeku*, smo pratili kroz medijska izvještavanja. Istraga je intenzivirana u srpnju 2005. godine, što se povezuje s pojavljivanjem novoga svjedoka, koji je tvrdio da ima saznanja o odgovornima za neka od navedenih ubojstava, te da je i sam sudjelovao u izvršenju nekih od njih. Prema podacima iz medija, istragu vodi Županijsko državno odvjetništvo u Osijeku. Navedeni svjedok je pod policijskom zaštitom. Tijekom istrage, gradonačelnik Osijeka i saborski zastupnik Anto Đapić je, na tiskovnoj konferenciji, iz istražnoga zahtjeva Državnoga odvjetništva pročitao imena devetnaest potencijalnih svjedoka. Njegov je iskaz citiran u više novina i radio - emisija, a u više je navrata, tijekom dana, prikazivan na STV-u. Tijekom sljedećih mjesec dana gradonačelnik je opetovano u medijima izjavljivao da je na taj način "raskrinkao lažnoga svjedoka" čime je, radi povrede tajnosti istražnoga postupka i pritiska na svjedoka pod policijskom zaštitom,

počinio kaznena djela protiv pravosuđa. Županijsko državno odvjetništvo je, nakon reakcije organizacija za zaštitu ljudskih prava, dalo izjavu za I. program Hrvatskoga radija, da je istraga o navedenom incidentu u tijeku.

Optužnice

Optužnice podignute ranih devedesetih godina, od ŽDO-a Osijeka, podignute su za optuženike koji nisu bili dostupni (u odsustvu), a odnose se na veliki broj optuženih, od kojih su neki u međuvremenu umrli. Nekima od njih je kvalifikaciju djela, za koje ih se optužuje, potrebno preinačiti, ili je to već učinjeno.

Tako je, naprimjer, optužnica u slučaju zločina u Mikluševcima podignuta radi djela genocida protiv 35 osoba. Županijsko državno odvjetništvo iz Vukovara izmijenilo je činjenični opis optužnice ŽDO-a iz Osijeka (preuzeta optužnica), svojim podneskom br. K-DO-71/01, od 15. travnja 2005. godine, zbog bitno izmijenjenih okolnosti (obustavljen postupak protiv osam umrlih optuženika) i radi izmjene navoda vremena izvršenja pojedinih inkriminiranih radnji, sukladno prikupljenoj dokumentaciji (o datumu okupacije sela i donošenja odluke o protjerivanju), te je optužnicom još uvijek obuhvaćeno 27 optuženika/ca, od kojih je devetoro prisutno, a 19-orici se sudi u odsustvu. Postupak nije razdvojen.

Optužnica za zločin u Branjinu Vrhcu tereti za zločin genocida 27 optuženika (na suđenju su prisutna trojica). Nakon dopunske istrage obustavljen je postupak, primjenom odredbi Zakona o općem oprost, u odnosu na 20-og optuženika. U odnosu na trojicu optuženika obustavljen je postupak zbog smrti. U odnosu na 19-og optuženika i 27-og optuženika kazneni postupak je izdvojen, Rješenjem Županijskoga suda u Osijeku. ŽDO u Osijeku je, na raspravi 10. svibnja 2005. g., predložilo da se kazneni postupak, u odnosu na trojicu prisutnih optuženika, izdvoji, da se ŽDO-u iz Osijeka da rok u kome će uskladiti činjenični opis optužnice, u odnosu na trojicu prisutnih optuženika, te izmijeniti navode zakonskoga obilježja njihovoga djela i njegovu pravnu kvalifikaciju. Nakon tako preuređene optužnice, još će se uvijek voditi proces za kazneno djelo genocida za 16 optuženika u odsutnosti.

Optužnicom Županijskoga državnoga odvjetništva u Osijeku, br. KT-265/92, od 19. prosinca 1994. godine, izmijenjen broj u DO-D-9/00, za zločin u Lovasu optuženo je 18 osumnjičenika za kazneno djelo genocida, te kazneno djelo ratnoga zločina protiv civilnoga stanovništva. Optužnicom Županijskoga državnoga odvjetništva iz Vukovara, br. K-Do-44/04, od 1. listopada 2004. godine, optužena su 2 optuženika (koji se nalaze i na optužnici br. KT-265/02,

od 19. prosinca 1994. godine), za kazneno djelo ratnoga zločina protiv civilnoga stanovništva (spojena optužnica). Na raspravama, koje se vode pred Županijskim sudom u Vukovaru, od 2003. godine, prisutan je samo 18-ooptuženi Ilija Vorkapić, koji se brani sa slobode. U odsutnosti se vodi postupak protiv 17 optuženika. Za njih postupak nije razdvojen.

Navedene optužnice su dijelom izmijenjene, tijekom kaznenoga postupka, pa su postupci morali početi ispočetka što ih, s obzirom na veliki broj svjedoka, bitno produžava. Osim toga, u svim ovim slučajevima je veliki broj optuženih u bijegu (suđenja u odsutnosti), pa se može očekivati ponavljanje postupaka.

U *slučaju Koranski most* optužnica nije podignuta za ratni zločin protiv ratnih zarobljenika, nego za kazneno djelo protupravnoga ubijanja i ranjavanja neprijatelja i to protiv jedne osobe. Kako je ubijeno 13 osoba, ratnih zarobljenika, optuživanjem samo jedne osobe, nasuprot tolikoga broja žrtava (u optužnici kvalificiranih neprijateljima), stječe se dojam da je na taj način dana optuženiku šansa da se brani nužnom obranom i krajnjom nuždom, u kojima je, navodno, počinio djelo.

Uspoređujući optužnice, uočava se neujednačenost pri kvalifikaciji djela, u broju optuženih osoba, u rangu optuženih u odnosu na zapovjednu odgovornost i u odnosu na etničku pripadnost optuženika (odnosno na pripadnost srpskim paravojnim formacijama ili vojnim i policijskim postrojbama RH-a). Optužnice protiv pripadnika vojno-policijskih postrojbi RH-a podižu se gotovo samo u slučajevima ubojstva. Ubojstvo 13 ratnih zarobljenika na Koranskom mostu se definiralo kao protupravno ubijanje neprijatelja, a ne kao ratni zločin, i za njega je optužen samo jedan počinitelj, iako postoje indicije, iz istrage, da je bilo više počinitelja. Za ubojstvo 19, pretežno etnički srpskih, civila u Paulin Dvoru optužena su dva pripadnika vojnih postrojbi RH-a i više nepoznatih osoba (NN). U slučajevima gdje su optuženici pripadnici vojnih ili policijskih postrojbi RH-a, optuženi su niže rangirane osobe, dok se viši zapovjednici ne optužuju: *slučaj zločina u Bjelovaru, slučaj zločina u Karlovcu, slučaj zločina u Virovitici, slučaj zločina u "Lori"*.

Nismo zabilježili proširenje istrage i optužnice zbog prikrivanja dokaza (npr. u slučaju *zločina u Paulin Dvoru*, za uklanjanje tijela 19 ubijenih civila; niti u *slučaju zločina u Bjelovaru*, gdje su predistražne radnje pokrenute odmah, ali su obustavljene, dio dokaznoga materijala i istražni spis su nestali, a ne zna se ni za mjesto pokopa tijela šestoro strijeljanih, nakon što je nad njima, tijekom istrage, izvršena obdukcija).

Nismo zabilježili proširenje ni istrage, niti optužnice, na područje odgovornosti zapovjednika, iako se je tijekom suđenja pokazala njihova povezanost sa osumnjičenima (npr. *slučaj zločina u Bjelovaru, ...*).

Sudska vijeća

U svim sudovima sude vijeća za ratne zločine, sastavljena od tri suca profesionalca, sukladno odredbi čl. 13., st.2., Zakona o primjeni Statuta Međunarodnoga kaznenoga suda i progonu za kaznena djela protiv međunarodnoga, ratnoga i humanitarnoga prava ("Narodne novine" br. 175/03).

U *slučaju zločina u Virovitici* (optuženi su Iharoš i drugi), a koji se vodi pred Županijskim sudom u Bjelovaru, član Vijeća je sudac koji je donio prvostupanjsku presudu u istom slučaju, a koja je ukinuta i (Rješenjem Vrhovnoga suda RH-a) predmet vraćen na ponovni postupak pred izmijenjeno Vijeće. Rad navedenoga suca u Vijeću za ratne zločine, na ovom slučaju, može se smatrati bitnom povredom kaznenoga postupka.

Punomoćnik oštećenoga u *slučaju zločina na Koranskom mostu* (optuženi je Hrastov) pred Županijskim sudom u Karlovcu je uložio prigovor (više puta usmeni, te u obliku pismena) na jednoga člana Vijeća za ratne zločine, jer da ovaj nema iskustva u radu na kaznenim predmetima, što Vijeće nije uzelo u obzir, niti zapisnički konstatiralo.

Samo u iznimnim slučajevima članovi/ce Vijeća aktivno doprinose tijekom rasprava.

Glavne rasprave

Odredba čl. 303. ZKP-a propisuje da predsjednik Vijeća otvara zasjedanje i objavljuje predmet glavne rasprave i sastav Vijeća. Često se dogodi da predsjednik Vijeća ne predstavi članove Vijeća, već samo pita zamjenike ŽDO-a i branitelje imaju li primjedbi na sastav Vijeća, a potom to zapisnički konstatira.

Tijekom rasprave, održane 5. i 6. rujna 2005. godine, na suđenju za *slučaj zločina u Mikluševcima*, članica Vijeća je izbivala duže iz sudnice, što je suprotno odredbi čl. 296., st.1., ZKP-a, koja propisuje da predsjednik, članovi Vijeća i zapisničar, te dopunski suci, moraju neprekidno biti na glavnoj raspravi.

Svi optuženi, i oni kojima se sudi u odsutnosti, imaju branitelje. Pri tome, u slučajevima gdje ima veliki broj optuženika, kojima se sudi u odsutnosti, jedan branitelj brani više optuženika (npr. *slučaj zločina u Lovasu*; *slučaj zločina u Mikluševcima*). Samo u nekoliko izdvojenih slučajeva branitelji nisu, kraće vrijeme, bili prisutni na ročištu, a da to nije bilo zapisnički konstatirano, niti im je

dogovorena zamjena. Kvalitetu angažmana branitelja po službenoj dužnosti, u slučajevima suđenja optuženika u odsutnosti, bi trebalo detaljnije pratiti i analizirati.

Oštećeni u pravilu nemaju opunomoćenika koji ih zastupa, osim u nekoliko izdvojenih slučajeva.

Na suđenju u Varaždinu, za *slučaj zločina u Bjelovaru*, i na suđenju u Bjelovaru, za *slučaj zločina u Virovitici*, u publici su bili svjedoci čiji iskaz još nije bio uzet, što je suprotno odredbi čl. 238., st.1., ZKP-a.

Tijekom rasprave, na suđenju za *slučaj zločina u Mikluševcima*, suprotno odredbi čl. 7., st. 2., ZKP-a, Predsjednik Vijeća nije osigurao tumača oštećenici-svjedočinji, Rusinki, koja je rekla da ne razumije najbolje hrvatski jezik i da joj je teško odgovarati na pitanja, nego je čak komentirao da se suđenje provodi u RH-a, pa da se ona stoga treba služiti hrvatskim jezikom.

Iako su inače procesno korektna, suđenjima, u kojima se sudi optuženicima/cama u odsutnosti (za zločin u Mikluševcima, zločin u Lovasu, i zločin u Branjinu Vrhu) može se prigovoriti iz više razloga:

- ❑ postavlja se pitanje koliko su politički motivirana, a ne na dokazima, protiv optuženih, utemeljena suđenja
- ❑ prisutni optuženici su izloženi dugotrajnom postupku, koji uvijek može počinjati ispočetka u slučaju da neki od odsutnih optuženika postane dostupan pravosuđu RH-a, ili se sam javi
- ❑ svjedoci – oštećenici/ce moraju ponavljano svjedočiti, što je uvijek izlaganje re-traumatizaciji, a da ne vide smisao svom svjedočenju u odsutnosti optuženih, jer tako počinitelje ne suočavaju s vlastitim stradanjem (vidi odjeljak *Položaj svjedoka u dokaznom postupku*)
- ❑ neekonomičnost postupaka.

Položaj svjedoka u dokaznom postupku

S obzirom na protek vremena, od počinjenja djela do istražnoga postupka, i česte nedostupnosti materijalnih dokaza, svjedoci imaju važno mjesto u dokaznom postupku. Vijeća za ratne zločine moraju osigurati da se svjedok osjeća

sigurno, kako bi svjedočio o činjenicama koje zna, a da obrana ima priliku neposredno ga ispitati.

Pri tome su svjedoci i svjedoci-oštećenici, u sudskim procesima koji se trenutno odvijaju pred sudovima RH-a, a koje smo pratili, izloženi bitno različitim okolnostima, ovisno o tome svjedoče li u prilog optužnice u postupku u kome su za počinjenje zločina optuženi pripadnici srpskih paravojnih formacija, ili pripadnici vojno-polijskih postrojbi RH-a.

Svjedoci, posebice svjedoci-oštećenici, u procesima za zločine počinjene od strane pripadnika srpskih paravojnih formacija, ne iskazuju, niti pokazuju, da su pod pritiskom javnosti ili počinitelja i njihovih podržavatelja (osim u jednom slučaju, u procesu za zločin u Mikluševcima, kada je jedan od svjedoka-oštećenika izjavio da mu nije više drago svjedočiti, jer da oni u selu zajedno žive). Oni su, međutim, u procesima za zločine počinjene u Mikluševcima, Lovasu i Branjinu Vrh, izloženi dugotrajnim procesima (istrage su započele prije desetak i više godina) pri čemu su višekratno morali svjedočiti o svojim stradanjima, ponovo se vraćajući na traumatske događaje. Pri tome ne vide da će se pravda postići kroz te sudske procese, jer je većina optuženika nedostupna pravosuđu RH-a, pa njihovo svjedočenje ne suočava počinitelje s djelom koji su počinili, a kao svjedoci nemaju cjeloviti uvid u predmet, nego samo vrlo parcijalno iskustvo, vezano za vlastito svjedočenje. Ti svjedoci često iskazuju da ne žele više svjedočiti.

Svjedoci i svjedoci – oštećenici, u procesima za zločine počinjene od strane pripadnika vojno-polijskih postrojbi RH-a, su pod pritiskom dijela javnosti ili/i počinitelja i njihovih podržavatelja, pa čak i načina na koji branitelji/ce pokušavaju poreći njihovu vjerodostojnost, što se u nekim slučajevima može tumačiti i kao procesna pogreška. Zabilježili smo iskazivanje straha, pojavu nesjećanja pa i promjenu iskaza svjedoka koju predstavnici DO-a nisu artikulirali ni propitali, niti smo zabilježili primjenu odredbi Zakona o zaštiti svjedoka.

Također, oni svjedoci koji žive izvan RH-a pokazivali su i nepovjerenje u pravosuđe RH-a i odbijali doći svjedočiti. Potpisivanjem i primjenom sporazuma o suradnji u predmetima ratnih zločina, između RH-a i SiCG-a i BiH-a, učinjen je vidljivi pomak u izvođenju dokaza izravnim ispitivanjem svjedoka. Uspostavljena međudržavna suradnja pokazala se, prema iskazima svjedoka koji su došli iz Srbije i Crne Gore, ključnom za njihovu motivaciju i spremnost za svjedočenje na ponovljenom suđenju za zločin počinjen u Vojno-istražnom centru "Lora". Time je nadležno Vijeće ispunilo ključni naputak Vrhovnoga suda RH-a. Vijeće za ratni zločin Županijskoga suda u Bjelovaru, u *slučaju zločina u*

Virovitici, je donijelo odluku da neće na isti način zatražiti dolazak svjedoka-oštećenika u tom predmetu.

Odaziv svjedoka koji žive u RH-a je, u slučaju ponovljenoga suđenja za *zločin u "Lori"* slab, a dva su svjedoka direktno izjavila da su pod pritiskom i prijetnjama. Svjedok Mario Barišić koji je, tijekom istrage i prijašnjega postupka, svjedočio o stanju koje je zatekao u VIC-u "Lora" je iznio tvrdnju da je tražio da uđe u program zaštite svjedoka, a da je to Glavni državni odvjetnik otklonio, što je svjedoka obeshrabilo. Ujedno, tumačenjem da navedeni svjedok ne ispunjava kriterije važećega Zakona o zaštiti svjedoka Državni je odvjetnik indirektno negativno vrednovao svjedočenje toga svjedoka.

Više svjedoka u *slučaju zločina u Virovitici*, za koji su optuženi Iharoš i drugi, su tijekom ponovljenoga postupka, koji se odvija pred Županijskim sudom u Bjelovaru, negirali iskaze dane u istrazi i predistražnim radnjama, neki su se u sudnici čak ispričavali optuženima. Predsjednica Vijeća, a niti zamjenik ŽDO-a iz Bjelovara, koji zastupa optužnicu, nisu te svjedoke ispitivali o mogućim okolnostima pritiska na njih, od strane optuženika ili njihovih podržavatelja. Nisu reagirali niti kada je četvrtooptuženik, tijekom rasprave, verbalno napao svjedoka M. K. Također, monitorice su uočile da su dva bivša pripadnika Vojne policije (ujedno i svjedoci u slučaju, koji su o istim okolnostima tek kasnije trebali svjedočiti) bili prisutni u sudnici i pratili izlaganje svjedoka-ključara zatvora. Ovaj je, u ranijem iskazu, svjedočio o okolnostima počinjenja djela i nekim detaljima, koji bi mogli teretiti optuženike, pa i jednoga od navedenih, u sudnici prisutnih, svjedoka. Nakon što je isti svjedok porekao većinu izjava, koje je ranije dao, spomenuti su bivši policajci zajedno s njim napustili sudnicu. Na temelju zamijećenoga može se ustvrditi, da postoje indicije o mogućem pritisku na svjedoka, od strane podržavatelja optuženih.

Prijeteće, ili provokativne, reakcije publike prema svjedocima prisutne su na suđenjima za *zločin na Koranskom mostu* i za *zločin u "Lori"*. Organizacije za ljudska prava koje prate suđenje za *zločin na Koranskom mostu*, na Županijskom sudu u Karlovcu su, između ostalih razloga, i zbog vidljivoga pritiska javnosti, na ponovljenom suđenju, te neučinkovitosti, odnosno odsustva intervencija Predsjednika Vijeća, tražile delegiranje slučaja na drugi sud. Situacija u sudnici se je u nastavku suđenja popravila.

Predsjednica Vijeća za ratne zločine, koja vodi raspravu za *zločin u "Lori"*, je, znajući što se dešavalo na prethodnom suđenju, pri otvaranju ponovljenoga suđenja upozorila publiku što sve neće tolerirati. Ta upozorenja povremeno ponavlja, a upotrijebila je svoju ovlast tako da iz publike odstrani osobe koje ne poštuju ta upozorenja.

No, veći su problemi uočeni u načinima ispitivanja svjedoka od strane obrane, posebice svjedoka -oštećenika koje predsjednik/ca Vijeća dozvoljavaju, a po procjeni monitora, mogu biti interpretirani kao procesna pogreška dopuštanja nezakonitoga pritiska i ometanja svjedoka da svjedoči.

Na suđenju za *zločin u "Lori"* su učestale situacije da branitelji/ce, načinom na koji ih ispituju i komentarima koje daju, napadaju dostojanstvo svjedoka kao osoba (na primjer: na opomenu Predsjednice Vijeća da ne dobacuje komentare, dok ona ispituje svjedoka iz BiH-a, branitelj odgovara: "Ja to prevodim, što je rekao"; na primjer, riječi komentara braniteljice optuženoga Emilia Bungura: "Neću se usuditi upotrijebiti izraz, koji bi opisao vrstu svjedoka, odnosno njegovu vjerodostojnost, kako bi, zapravo, to trebalo uličnim žargonom učiniti."; ili, na primjer, neki se, branitelji svjedoku-oštećeniku obraćaju s "ti").

Osim toga, a to je uočljivo na procesu za *zločin u "Lori"* i za *zločin u Virovitici*, predsjednici i članovi/ce Vijeća dozvoljavaju da branitelji/ce svoju obranu temelje na inkriminiranju žrtve i svjedoka - oštećenika. Tako se, recimo, zastupa mišljenje da civil srpske nacionalnosti nije civil, nego četnik (zapravo opasan zločinac), pa je onda sve što mu se dogodilo zasluženo, a i optužnica pada (na primjer: ako je žrtva bila na slici, pod srpskom zastavom, na Raškovićevom skupu – opasan je četnik, a ne civil; na primjer: ako je oštećenik nakon svih maltretiranja, o kojima svjedoči, ipak pristao na razmjenu - četnik je, a ne civil; na primjer: zapisnički se konstatira izjava svjedoka, upitanoga od branitelja što on zna o žrtvi (ubijenome), da je on čuo da bi ubijeni vikendom odlazio iz Virovitice u Vojvodinu i tamo maltretirao ročnike Hrvate).

Toleriranjem takvoga načina izvođenja dokaznoga postupka, pri ispitivanju svjedoka i svjedoka -oštećenika u sudnici, postižu se tri nedopustiva učinka.

Žrtvi/oštećeniku se (ovaj put u sudnici) ponovno insinuiraju počinjenje navodnoga zločina, koji mu nikada nije pravno valjano niti predočen, niti opisan, a kamoli dokazan i zbog kojega je, tobože "s pravom", bio maltretiran, mučen, ili čak ubijen. Time obrana optuženih svojim političkim stavovima i prosudbama derogira vrijednosti međunarodnoga humanitarnoga prava i tako zapravo brani zločin, a ne svoga branjenika. Osim toga, obrana podcjenjuje kompetencije Vijeća za ratne zločine a sudnicu koristi kako bi posredno vršila pritisak na Vijeće putem javnosti koju želi formirati sukladno (vlastitim) političkim stavovima i interpretacijama, a koji nisu u skladu s vrijednostima međunarodnoga humanitarnoga prava.

Primjena svjedočenja putem videolinka se uvodi u praksu hrvatskih sudova. Uspješno je korišten od strane Vijeća za ratne zločine Županijskoga

suda u Varaždinu, koji je tu mogućnost upotrijebio unutar zgrade suda za svjedočenje svjedoka-oštećenika, koji je preživjeo strijeljanje, kako bi ga se zaštitilo od izravnog suočenja s optuženicima, jer na to nije bio spreman. Specijalni sud iz Beograda je, u suradnji s Županijskim sudom u Zagrebu, koristio svjedočenje putem videolinka svjedoka -oštećenika u sudskom procesu za *zločin na Ovčari*. Predsjednica Vijeća u *slučaja zločina u "Lori"* je, za sada, otklonila mogućnost korištenje videolinka, kao mogućnost davanja iskaza svjedoka izvan granica RH-a, pojašnjavajući to teškoćama u primjeni instituta "pravne pomoći".

Položaj žrtava i oštećenih u suđenjima za ratne zločine

Kako Državno odvjetništvo RH-a u sudskim procesima treba zastupati javni interes i interes države i njezinih građana/ki, smatrali smo važnim pratiti u kojoj mjeri partikularni interesi žrtava i oštećenih tijekom toga procesa mogu biti zadovoljeni.

Kvaliteta istrage, optužnice, pribavljanja dokaza i angažiranosti zastupnika optužnice, tijekom izvođenja dokaza, direktno se tiču i javnoga interesa i posebnih interesa žrtava i oštećenih. Tako, na primjer, dugotrajni procesi koji se vode protiv velikoga broja optuženika, u odsustvu, ne zadovoljavaju potrebe oštećenih za pravednošću. Osim toga, pitanje je, u kojoj mjeri je potrebno da posebni interes žrtve, u tijeku kaznenoga postupka, bude osiguran i mimo angažmana DO-a.

Pravo žrtava i oštećenih da budu zastupljeni u kaznenom procesu za ratni zločin, u kome je posredstvom DO-a tužiteljica država, se na suđenjima koja smo pratili koristi samo sporadično. Oštećeni imaju svoje opunomoćenike u dva sudska slučaja, a trenutno se vode procesi u kojima je izravno oštećeno 286 osoba. To je tako iz nekoliko razloga. Žrtve i oštećeni nisu informirani, ili nisu dostatno informirani o mogućnosti da ih zastupaju opunomoćenici. Prema postojećim zakonskim odredbama u procesima za teška kaznena djela, u koje spadaju ratni zločini, žrtve i oštećene mogu zastupati samo odvjetnici/ce, a to je vrlo skupo, pa oštećenici uglavnom nemaju primanja kojima bi ih mogli platiti. Oni, također, nisu informirani o mogućnosti *pro bono* zastupanja i načinu kako to dobiti. S obzirom na zahtjevnost i dužinu procesa, teško je zamisliti da bi Odvjetnička komora mogla osigurati *pro bono* opunomoćenika/cu svima oštećenimakoji bi to tražili.

Svjedoci smo da oštećeni neki put nisu emotivno u stanju niti sjediti u sudnici jer se, prema njihovom doživljaju, zastupnik optužbe nedovoljno zalaže da se dio istine, vezan uz njihovo stradanje, rasvijetli i utvrdi. Također, da zastupnik optužbe ne obavjesti oštećenike da će odustati od dijela optužbe, koji su razlozi za odustajanje i što su njihove dalje mogućnosti i prava, nego to saznaju na raspravi što ih zbuni te ne znaju što činiti.

-
- nepristrano i
pravedno suđenje
 - obnavljajuća pravda
 - održivi mir

NAGLASCI SA STRUČNOGA OKRUGLOGA STOLA

Stručni okrugli stol ***Praćenje suđenja za ratne zločine*** održan je 30. studenoga 2005. u Centru za ljudska prava u Zagrebu. Svrha toga okrugloga stola bila je raspraviti, te u slučaju potrebe korigirati i dopuniti, ključne nalaze i preporuke rađene na osnovi podataka iz svih izvještaja o praćenju suđenja za ratne zločine. Time smo započeli dijalog između različitih dionika¹ o mogućnostima, načinima i prioritetima unaprijeđivanja postojeće pravosudne prakse u procesuiranju ratnih zločina, kao i praćenja rada pravosuđa od strane organizacija za zaštitu ljudskih prava.

Naglasci

Zadaća je organizacija za zaštitu ljudskih prava, koje monitoriraju sudske procese da, prije svega, daju **kritičku podršku**, dakle da podržavaju državne institucije da obavljaju svoj posao po pravnim načelima, kritizirajući ono što smatraju da treba kritizirati, vrednujući time - pozitivno i negativno – postignuća spram kojih se odnose (do kojih im je stalo), pokušavajući to činiti kad god je to moguće interno, a ne putem medija. Dogovoreno je da se ovaj izvještaj prezentira na različitim mjestima, počevši od Ministarstva pravosuđa RH-a i Pravosudne akademije, kao i na lokalnim stručnim okruglim stolovima.

Državno odvjetništvo RH-a je, u posljednjih nekoliko godina, provelo reviziju podnesenih istražnih zahtjeva, dalo je uputu da se optužnice ne podižu za optuženike u odsutnosti, te da istrage ratnih zločina imaju prioritet. Time je učinjen značajan iskorak spram dotadašnje prakse. Kad se, međutim, pažljivo gleda u ovaj izvještaj monitora, vidi se da još uvijek ima puno problema, te da se upute i politika Državnoga odvjetništva Republike Hrvatske ne provodi jednako u županijskim odvjetništvima.

Također, osim sudova, važno će biti monitorirati rad i drugih državnih institucija, koje sudjeluju u procesuiranju ratnih zločina, posebice zbog neučinkovitosti predistraga i istraga u nadležnosti lokalnih policijskih službi, istražnih sudaca i državnoga odvjetništva. Trebat će ozbiljno utvrđivati i obrazlagati razloge za **delegiranje nadležnosti** za provođenje istražnih radnji, a koje bi Vrhovni sud ocijenio opravdanim.

¹ Uvod u raspravu dali su prof. dr. Žarko Puhovski, dr. Katarina Kruhonja i Veselinka Kastratović, dipl. iur., koordinatorica monitoring timova iz Centra za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek. Raspravi su nazočili, zamjenik Glavnoga državnoga odvjetnika RH-a, predstavnicu Pravosudne akademije Ministarstva pravosuđa RH-a, Pravnoga fakulteta iz Zagreba, predstavnici organizacija za zaštitu ljudskih prava, odvjetnici, predstavnici Međunarodnoga kaznenoga suda za bivšu Jugoslaviju i OSCE-a.

Svjedoci su uplašeni i/ili pokazuju nepovjerenje u pravosuđe. Važno je unaprijediti **podršku i zaštitu svjedoka**, te inzistirati na osiguravanju procesno korektnih ispitivanja svjedoka, u tijeku rasprava, kako bi se kroz sudske procese uopće moglo utvrđivati činjenice o okolnostima i počiniteljima zločina. Važno će biti provesti dodatnu edukaciju zaposlenika državnoga odvjetništva o najnovijim zakonskim izmjenama i dopunama, te praksi ICTY-a vezano uz veću ulogu zastupnika optužbe u kaznenom postupku, u predlaganju i izvođenju dokaza.

Javnost prati sudske procese za ratne zločine na način da se diskusija koncentriira na počinitelje zločina, jesu li oni krivi ili nisu krivi, odnosno jesu li “naši” ili “njihovi”, a da se malo ili nedovoljno pažnje posvećuje tomu, što se je zapravo dogodilo i što je sa žrtvama zločina. Na žalost, to je, bar dijelom, odraz i marginalnoga **položaja žrtve tijekom sudskoga procesa** u kojem je njezin osobnost vidljiva i “interesantna” samo u reduciranoj mjeri u kojoj njezino stradanje može doprinijeti dokaznom postupku. Radi li se, između ostaloga, i u kojoj mjeri, o nesrazmjeru moći subjekata sudskih procesa u kojima obično tek jedna osoba zastupa optužnicu, dok svaki optuženi ima svoga branitelja (kojih je ponekad i desetak u jednom sudskom procesu). Svakako treba nastojati oko unaprijeđivanja sudskog postupka, kako bi pojedinačni interes žrtve da se prikaže i dokaže navlastitost njenoga/njegovoga stradanja bio osiguran.

Proširenje diskusije, u odnosu na izvještaj, išlo je u dva smjera, samo naoko nepovezana. Istaknuto je da treba razvijati kapacitete organizacija za ljudska prava za **monitoriranje položaja osuđenih** i utvrđivanje ima li **nevinu osuđenih** i kako im pomoći.

	Slučaj	Kazneno djelo / sud / vijeće	Br. optužnice / ŽDO
1	ZLOČIN NA KORANSKOM MOSTU postupak treći put pred izmijenjenim Vijećem u tijeku	Protupravno ubijanje i ranjavanje neprijatelja Županijski sud u Karlovcu Vijeće za ratne zločine: sudac Marijan Janjac, predsjednik Vijeća sutkinja Denis Pancirov sudac Ivan Perković	Optužnica ŽDO-a iz Karlovca, br. KT- 48/91 Optužnicu zastupa Ljubica Fiškuš Šumonja, ŽDO Karlovac
2	ZLOČIN U BJELOVARU ponovljeni postupak pred delegiranim sudom nepravomoćno završen / oslobađajuća presuda	Ratni zločin protiv civilnoga stanovništva / ratni zločin protiv ratnih zarobljenika Županijski sud u Varaždinu (delegirani) Vijeće za ratne zločine: sudac Zdravko Pintarić, predsjednik Vijeća sutkinja Nevenka Bogdanović sutkinja Stanka Vuk – Pintarić,	Optužnica ŽDO-a iz Bjelovara, br. K-DO-57/01, od 25.9.2001. Optužnicu zastupa Biserka Šmer – Bajt, zamjenica ŽDO-a
3	ZLOČIN U VIROVITICI ponovni postupak	Ratni zločin protiv civilnoga stanovništva Županijski sud u Bjelovaru Vijeće za ratne zločine: sutkinja Milenka Slivar, predsjednica Vijeća sudac Božidar Iverac sutkinja Davorka Hudoletnjak	Optužnica ŽDO-a iz Bjelovara K-DO-62/01, od 15. 11. 2001. izmijenjena 24. 1. 2002. Optužnicu zastupa Darko Žegarac, zamjenik ŽDO-a iz Bjelovara
4	ZLOČIN U ERNESTINOVU ponovljeni postupak nepravomoćno završen / izrečena kazna zatvora u trajanju od 6 godina	Ratni zločin protiv civilnoga stanovništva Županijski sud u Osijeku Vijeće za ratne zločine: sudac Darko Krušlin, predsjednik Vijeća sutkinja Katica Krajnović, sudac Zvonko Tomaković	Optužnica ŽDO-a u Osijeku, br. KT-190/92, od 19. 11. 2003. g., izmijenjena 15. 7. 2004. Optužnicu zastupa Zvonko Kuharić, zamjenik ŽDO-a iz Osijeka

Optuženici	Imena žrtava
<p>Mihajlo Hrastov, pripadnik policijskih postrojbi RH-a, brani se sa slobode</p>	<p>Žrtve - ubijeni: Jovan Stipić, Božo Kozlina, Nebojša Popović, Milić Savić, Milenko Lukač, Nikola Babić, Slobodan Milovanović, Svetozar Gojković, Miloš Srdić, Zoran Komadina, Mile Babić, Vaso Bižić, Mile Počuča;</p> <p>Žrtva -ranjen: Duško Brkić</p>
<p>Luka Markešić, Zdenko Radić, Zoran Maras i Ivan Orlović, pripadnici policijskih postrojbi RH-a branili su se sa slobode</p>	<p>Žrtve – ubijeni: Radovan Barberić, Zdravko Dokman, Radovan Gredeljević, Ivan Hojsak, Boško Radonjić, Mirko Ostojić</p> <p>Žrtva - ranjen: Savo Kovač</p>
<p>Željko Iharoš, Ivan Vrban, Anđelko Kašelj, Luka Perak, na raspravi 16. 11. 2005. ŽDO odustaje od dijela optužnice kojom se terete II i III optuženi pripadnici Vojne policije HV-a brane se sa slobode</p>	<p>Žrtve – umrli: Bogdan Mudrinić, dr Ranko Mitrić</p> <p>Žrtve pretučene: Đuro Svorcan i Rade Svorcan</p>
<p>Milan Stojisavljević, pripadnik srpske paravojne formacije</p>	<p>Žrtve: nesrpsko stanovništvo ispitivano, zlostavljano i mučeno</p> <p>Žrtve – pretučeni s tjelesnim povredama: Franjo Šafran, Stjepan Kolomaz</p>

	Slučaj	Kazneno djelo / sud / vijeće	Br. optužnice /ŽDO
5	<p>ZLOČIN U BOROVOM SELU</p> <p>Neppravomoćnom presudom Županijski sud u Vukovaru je, u ponovljenom postupku, osudio je opt. Jovana Čurčića na kaznu zatvora od 14 godina, opt. Miloša Držajića na kaznu zatvora od 10 godina, opt. Mladena Maksimovića na kaznu ztvora od 7 godina, opt. Dušan Mišić, opt. Dragan (Čede) Savić, opt. Jovica Vučenović, svaki je osuđen na kaznu zatvora od 6 godina</p>	<p>Ratni zločin protiv civilnoga stanovništva</p> <p>Županijski sud u Vukovaru</p> <p>Vijeće za ratne zločine: sudac Ante Zeljko, predsjednik Vijeća sudac Stjepan Čolaković sutkinja Jadranka Kurbel</p>	<p>Optužnica ŽDO-a Vukovar br. K-DO-17/03 od 9.9.2003.</p> <p>Optužnicu zastupa Vlatko Miljković, zamjenik ŽDO-a iz Vukovara</p>
6	<p>ZLOČIN U BRANJINOM VRHU</p> <p>ponovni postupak u tijeku</p>	<p>Ratni zločin protiv civilnoga stanovništva</p> <p>Županijski sud u Osijeku</p> <p>Vijeće za ratne zločine: sudac Damir Krahulec, predsjednik sudac Mario Kovač sudac Ante Kvesić</p>	<p>Optužnica ŽDO-a u Osijeku, br. KT-123/94, od 7.5. 1996., i KT-123/96, od 30. 12.1996., (spojene), dopuna istrage</p> <p>Optužnicu zastupa Željko Krpan, zamjenik ŽDO-a iz Osijeka</p>
7	<p>ZLOČIN U BRANJINI</p> <p>ponovni postupak u tijeku</p>	<p>Ratni zločin protiv civilnoga stanovništva</p> <p>Županijski sud u Osijeku</p> <p>Vijeće za ratne zločine: sudac Damir Krahulec, predsjednik sudac Žvonimir Tomaković, sutkinja Katica Krajnović</p>	<p>Optužnica ŽDO-a iz Osijeka, br. KT-93/95, od 23.11.1995.</p> <p>Optužnicu zastupa Željko Krpan, zamjenik ŽDO-a iz Osijeka</p>
8	<p>ZLOČIN U KRUŠEVU KOD OBROVCA</p> <p>ponovljeni postupak nepravomoćno završen/ izrečena kazna: / I opt. 4 godine zatvora; II opt. 15 godina zatvora</p>	<p>Ratni zločin protiv civilnoga stanovništva</p> <p>Županijski sud u Zadru</p> <p>Vijeće za ratne zločine: sudac Ante Anić, predsjednik Vijeća sudac Vladimir Mikolčević sudac Branimir Zorica</p>	<p>Optužnica ŽDO-a u Zadru, br. K-86/00, od 18.6.1997.,</p> <p>Optužnicu zastupa Radoslav Marjanović, zamjenik ŽDO-a iz Zadra</p>

Optuženici	Imena žrtava
<p>Jovan Ćurčić, Miloš Držajić, Mladen Maksimović (u bijegu), Dušan Mišić, Dragan (Čede) Savić (u bijegu), Jovica Vučenović (u bijegu)</p> <p>pripadnici srpskih paramilitarnih formacija prisutni su u pritvoru</p>	<p>Žrtva – umro od posljedica pretučenosti: Željko Hodak</p> <p>Žrtve – zlostavljani: Damir Tatar, Željko Bek, Nikola Perković, Darko Kiš, Josip Bošnjaković, Dobroslav Zadro, Josip Gorup, Željko Čiček, Ivica Milković, Nedeljko Krajinović, Ivan Vučković, Josip Vučković, Vlado Čizmar, Željko Jonek, Franjo Joh, Ivan Berender, Stjepan Tkalec, Luka Rožić, Darko Kiš, Renato Išpan, Luka Rožić, Karlo Babjaš, Branislav Škorak, Nedjeljko Dumančić, Božo Katalinić, Vilim Jajtić, Vlado Čizmar, Stjepan Jagetić, Pavo Zemljak, Željko Filipčić, Vladimir Zemljak, Ivan Zelember, Darko Kušić</p>
<p>Vaso Petrović i dr.</p> <p>prisutni: III-opt. Goran Čuljak, XVI- opt. Slavko Kecman i XXVI- opt. Branko Tomić,</p> <p>u bijegu je 11 optuženika, pripadnika srpskih paravojnih formacija,</p>	
<p>Savo Bošnjak, pripadnik srpske paravojne formacije,</p>	
<p>Milan Jurjević, Davor Tošić (u bijegu), pripadnici srpske paravojne formacije prisutni se branio sa slobode</p>	<p>Žrtva- ubijen: Mile Brkić</p>

	Slučaj	Kazneno djelo / sud / vijeće	Br. optužnice / ŽDO
9	ZLOČIN U MIKLUŠEVCIMA postupak u tijeku od 2003. godine	Genocid Županijski sud u Vukovaru Vijeće za ratne zločine: sudac Nikola Bešenski, predsjednik sutkinja Zlata Sotirov, sutkinja Nevenka Zeko,	Optužnica ŽDO-a u Osijeku, br. KT-37/93, od 29.4.1996. i ŽDO-a u Vukovaru, br. K-DO-71/01, od 15.4. 2005. (izmijenjen činjenični opis optužnice) Optužnicu zastupa Zdravko Babić, zamjenik ŽDO-a iz Vukovara
10	ZLOČIN U LOVASU postupak u tijeku	Genocid / ratni zločin protiv civilnoga stanovništva Županijski sud u Vukovaru Vijeće za ratne zločine: sudac Ante Zeljko, predsjednik Vijeća sutkinja Zlata Sotirov sutkinja Nevenka Zeko	Optužnica ŽDO-a u Osijeku, br. KT265/92, od 19.12.1994, DO-K-9/00, i optužnica ŽDO-a u Vukovaru, br. K-DO-44/04, od 1.10.04. (spojene optužnice) Optužnicu zastupa Vlatko Miljković, zamjenik ŽDO-a iz Vukovara

Optuženici	Imena žrtava
<p>Jugoslav Mišljenović, Milan Stanković, Dušan Stanković, Živadin Ćirić, Petar Lenđer, Zdravko Simić, Joakim Bučko, Mirko Ždinjak, Slobodan Mišljenović, Dragan Ćirić, Milan Bojanić, Jaroslav Mudri, Zdenko Magoč, Dušanka Mišljenović, Dragica Anđelić, Aleksandar Anđelić, Nikola Vljajinić, Zoran Nikolić, Jovan Cico, Đuro Krošnjar, Ljubica Anđelić, Čedo Stanković, Stanislav Simić, Darko Hudak, Saša Hudak, Srđan Anđelić, Janko Ljekar</p> <p>Prisutno 9 optuženika, ostali u bijegu, pripadnici/ce srpskih paravojnih formacija</p> <p>prisutni se brane sa slobode</p>	<p>Žrtve - ubijeni: Julijan Holik, Veronika Holik, Mihajlo Holik, Slavko Hajduk</p> <p>Žrtve – pretučeni, mučeni: Đuro Biki, Eugen Hajduk, Vlatko Ždinjak, Mihajlo Hajduk, Emil Mudri, Željko Hirovati</p> <p>Žrtve- protjerani iz sela: 98 osoba</p>
<p>Ljuban Devetak, Milan Devčić, Milenko Rudić, Željko Krnjaić, Slobodan Zoraja, Željko Brajković, Ilija Kresojević, Milan Rendulić, Obrad Tepavac, Radovan Tepavac, Zoran Tepavac, Milan Tepavac, Milan Radojčić, Milan Vorkapić, Dušan Grković, Milorad Vorkapić, Đuro Prodanović, Ilija Vorkapić</p> <p>Na raspravama prisutan samo Ilija Vorkapić, ostalima se sudi u odsutnosti, jer su u bijegu</p> <p>pripadnici srpskih paravojnih formacija</p> <p>prisutni se brani sa slobode</p>	<p>Žrtve – ubijeni u minskomu polju: Božo Bađanac, Mijo Šalaj, Tomislav Sabljak, Slavko Štrangarić, Nikola Bađanjak, Marko Vidić, Mato Hodak, Tomo Sabljak – mlađi, Ivica Sabljak, Slavko Kuzmić, Petar Bađanjak, Marko Marković, Ivan Conjar, Ivan Kraljević – mlađi, Ivan Palijan, Josip Turkalj, Luka Balić, Željko Pavlić, Darko Pavlić, Darko Solaković, Zlatko Božić, Ivan Vidić, Antun Panjek, Zlatko Panjek (24 osobe)</p> <p>Žrtve ubijene na drugi način: Danijel Bađanjak, Ilija Bađanjak, Antun Jovanović, Anka Jovanović, Kata Pavličević, Alojzije Polić, Mato Keser, Josip Poljak, Ivan Ostrun , Dragutin Pejić, Stipo Mađarević, Pavo Đaković, Stipo Pejić, Živan Antolović, Milan Latas, Juraj Poljak, Mijo Božić, Vida Kriznarić, Josip Kraljević, Mirko Grgić, Mato Adamović, Marko Sabljak, Zoran Krizmanić, Josip Jovanović, Marin Balić, Katica Balić, Josip Turkalj, Petar Luketić, Ante Luketić, Đuka Luketić, Jozefina Pavošević, Marijana Pavošević, Slavica Pavošević, Stipo Luketić, Marija Luketić, Josip Rendulić, Rudolf Jonak, Andrija Deličić, Pero Rendulić, Franjo Pandža, Božo Vidić, Zvonko Martinović, Marko Domjanović, Anica Lemunović, Đuka Krizmanić</p> <p>Žrtve – preživjeli minsko polje: Marko Filić, Emanuel Filić, Stjepan Peulić, Josip Sabljak, Stanislav Franković, Mirko Kefer, Ivica Mujić, Ljubo Solaković, Milan Radmilović, Zlatko Tomo, Josip Gešnja, Mato Kraljević, Petar Vuleta, Lovro Geistner, Dragan Sabljak</p> <p>Žrtve – ozlijeđeni preživjeli: Mato Mađarević, Đuro Filić, Zoran Jovanović, Marija Vidić, ? Đuka Radočaj, Berislav Filić, Emanuel Filić, Pavo Antolović, Ivan Antolović, Željko ? Francisković, Ivan Šaković, Anđelko Filić, Zvonko Balić, Vjekoslav Balić, Man Pejak, Petar Sabljak Mirko Grčanac</p>

	Slučaj	Kazneno djelo / sud / vijeće	Br. optužnice /ŽDO
11	ZLOČIN U LORI ponovni postupak pred izmijenjenim Vijećem u tijeku	Ratni zločin protiv civilnoga stanovništva Županijski sud u Splitu Vijeće za ratne zločine: sutkinja Spomenka Tonković, predsjednica Vijeća sutkinja Ljiljana Stipišić sudac Damir Primorac,	Optužnica ŽDO-a iz Splita, br. KTO 131/02, od 25.3.2002. Optužnicu zastupa Michelle Squicciarro, zamjenik ŽDO-a iz Splita
12	ZLOČIN U LOGORU FRKAŠIĆ ponovni postupak pred delegiranim sudom je u tijeku	Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika Županijski sud u Karlovcu (delegirani) Vijeće za ratne zločine: sutkinja Jasminka Jerinić – Mušnjak, predsjednica vijeća Sudac Davorin Rukavina Sudac Mladen Kosijer	Optužnicu ŽDO-a u Gospiću zastupa Davorka Njerš – Katušić, zamjenica ŽDO iz Karlovca (koja je u međuvremenu razriješena u slučaju "zločin na Koranskom mostu")
13	ZLOČIN U TRNOVU I PODUNAVLJU Nepravomoćnom presudom br. K-rz-1/95, od 29. prosinca 2005. godine, optuženik je proglašen krivim, za kazneno djelo iz čl. 120.st.1. OKZ RH osuđen je na kaznu zatvora od 14 godina; za kazneno djelo iz čl. 122. OKZ RH osuđen je na kaznu zatvora od 9 godina; izrečena mu je jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 15 godina, produljen je pritvor do pravomoćnosti presude	Ratni zločin protiv civila i ratni zločin protiv ratnih zarobljenika Županijski sud u Zagrebu Vijeće za ratne zločine: sudac Miroslav Šovanj, predsjednik sutkinja Dušanka Zastavniković-Duplančić sudac Marin Mrčela	Optužnica ŽDO-a iz Zagreba, br. K-DO-182/ 05, od 8. rujna 2005.g. Optužnicu zastupa Ivan Plevko, zamjenik ŽDO-a iz Zagreba

Pregled praćenih suđenja za ratne zločine na županijskim sudovima RH tijekom 2005.

Optuženici	Imena žrtava
<p>Tomislav Duić (u bijegu), Tonči Vrkić, Miljenko Bajić (u bijegu), Josip Bikić (u bijegu), Davor Banić, Emilio Bungur (u bijegu), Ante Gudić, Anđelko Botić,</p> <p>pripadnici VP-a HV-a</p> <p>prisutni su u pritvoru</p>	<p>Žrtve – ubijeni: Nenad Knežević, Gojko Bulović</p> <p>Žrtve – mučeni: Mirko Šušak, Lazo Ostojić, Branko Borojević, Tomo Krivić, Rade Krivić, Uglješa Bulović, Dušan Galić, Jovan Prkut, Milosav Katalina, Đorđe Katić</p>
<p>Svetozar Karan, pripadnik srpske parapoli- cijske formacije,</p>	
<p>Slobodan Davidović, pripadnik srpske paravojne formacije "Škorpioni"</p> <p>u pritvoru</p>	<p>Žrtve – ubijeni: mlt. Azmir Alispahić, Safet Fejzić, još neidentificirane četiri mlađe muške osobe</p> <p>Žrtva – mučen: Željko Junačko</p>

IZJAVE ZA JAVNOST

Organizacije koje su pratile suđenja supotpisale su izjavu organizacija za zaštitu ljudskih prava okupljenih u neformalni forum o ratnim zločinima, a u četiri su situacije odlučile izići s izjavama za javnost, iako su sudski procesi / istraga još bili u tijeku.

- **Izjava nevladinih organizacija za zaštitu ljudskih prava o ratnim zločinima**
- **Izjava povodom sudskog procesa protiv optuženog Mihajla Hrastova**
- **Zapažanja monitora o tijeku ponovljenog suđenja za zločin u Virovitici**
- **Zapažanja monitora o tijeku ponovljenog suđenja za zločin u "Lori"**
- **Izjava povodom ometanja istražnih radnji o nerazjašnjenim ubojstvima u Osijeku**

Dobra medijska pokrivenost, a time i odjek u javnosti, bila je vidljiva nakon izjave povodom sudskog procesa protiv optuženog Mihajla Hrastova, u kojoj se traži izmještanje procesa sa Županijskog suda u Karlovcu, te nakon izjave kojom se ukazuje na kaznenu i političku odgovornost gradonačelnika Osijeka zbog ometanja pravosuđa u istražnom postupku radi rasvjetljivanja nerazjašnjenih ubojstava u Osijeku i otkrivanja njihovih počinitelja/ica.

Izjava nevladinih organizacija za zaštitu ljudskih prava o ratnim zločinima

Zagreb, 23. prosinca 2004

Na sastanku dolje navedenih nevladinih organizacija za zaštitu ljudskih prava, te drugih domaćih i međunarodnih stručnjaka za pitanja ratnih zločina, održanom 20. prosinca 2004. godine, u prostorijama Centra za ljudska prava u Zagrebu, sudionici skupa načelno su zauzeli sljedeće stavove:

Sudionici skupa izražavaju svoju zabrinutost stanjem u pravosuđu smatrajući da se u suđenjima za ratne zločine još uvijek u praksi ne primjenjuju jedinstveni standardi, te tok sudskih procesa često ovisi o nacionalnosti optuženika i žrtava.

Pozdravljaju se dosadašnji naponi Pravosudne akademije, Outreach programa MKSJ-a i drugih vladinih i nevladinih institucija, koje su radile na unaprijeđenju standarda vezanih za suđenja za ratne zločine, kao i sva buduća nastojanja koja bi išla u tom smjeru.

Smatra se izuzetno važnim nastaviti napore na praćenju sudskih postupaka za ratne zločine koji su u toku, kao i budućih postupaka, posebno imajući u vidu činjenicu da tužilaštvo MKSJ-a neće podizati nove optužnice nakon 31. prosinca 2004. godine. Time bi se doprinijelo poboljšanju pravosudnih standarda i prakse, te jačanju povjerenja građana u hrvatsko pravosuđe.

Također, skreće se pozornost javnosti na suđenje Mihajlu Hrastovu, kojemu se treći put sudi (nakon što su donesene dvije oslobađajuće presude) za slučaj ubojstva 13 zarobljenih JNA rezervista, te ranjavanja dvojice, u rujnu 1991. godine, u Karlovcu. Nedavno je zamjenica županijske državne odvjetnice u Karlovcu, Davorka Nyerš-Katušić, koja je trebala zastupati optužbu u navedenom predmetu, podnijela zahtjev za razrješenje s dužnosti, budući da, prema njenim riječima, "ne može voditi postupak koji je unaprijed izgubljen". Zahtjevu za razrješenjem je udovoljeno. No, ostaje sumnja u pravičnost vođenja tog postupka.

Sudionici skupa očekuju korektan postupak u kojem će se pozornost svih pravosudnih organa fokusirati na žrtve i na utvrđivanje odgovornosti za zločin, a ne na zaštitu osumnjičenog, kako u spomenutom tako i u svim drugim suđenjima za ratne zločine, bez obzira na nacionalnost počinitelja i žrtava.

Nevladine organizacije za ljudska prava - sudionici sastanka o ratnim zločinima

Centar za mirovne studije
Građanski odbor za ljudska prava
Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava
Centar za mir, nenasilje i ljudska prava, Osijek
Altruist Centar, Split
Građanska udruga protiv nasilja, Sisak
Odbor za ljudska prava, Karlovac
Hrvatski pravni centar
Centar za direktnu zaštitu ljudskih prava
Srpski demokratski forum
Centar za žene žrtve rata
Koalicija za promociju i zaštitu ljudskih prava

Izjava povodom sudskog procesa protiv optuženog Mihajla Hrastova

8. veljače 2005.

Smatramo neophodnim da se nakon 14 godina stvore uvjeti za pravično, nepristrano i profesionalno suđenje Mihajlu Hrastovu, optuženom za zločin protiv ratnih zarobljenika, ubojstvo 13 rezervista JNA i ranjavanje jednog, počinjen 21. rujna 1991. godine, na Koranskom mostu.

Naime, rješenjem Vrhovnog suda RH-a, od 9. ožujka 2004. godine, po drugi se put ukida oslobađajuća presuda Županijskog suda u Karlovcu, od 18. rujna 2002. godine, i predmet vraća prvostupanjskom sudu. Novo suđenje, pred potpuno izmijenjenim Sudskim vijećem Županijskog suda u Karlovcu, počelo je glavnom raspravom održanom 20., 22. i 23. rujna 2004. godine. Sudsko vijeće, kojim predsjedava sudac Marijan Janjac, treba suditi pod snažnim pritiskom dijela javnosti i lokalnih medija Karlovca, koji optuženog pripadnika Ministarstva unutarnjih poslova Hrvatske veličaju kao ratnog heroja. Publika koja glasno komentira tijek postupka i sudski stražari koji nisu skrivali naklonost prema okrivljenom, mogu utjecati na osjećaj sigurnost svih uključenih u proces, od obitelji žrtava kojima bi suđenje trebalo biti dostupno, preko nezavisnih promatrača, pa do svjedoka i, konačno, odgovornih zastupnika pravosuđa Republike Hrvatske, koji proces vode.

Zabrinjavajuće je u ovom predmetu i postupanje Županijskog tužiteljstva u Karlovcu. Županijska državna odvjetnica koja zastupa optužbu, i čija je zadaća utvrđivanje materijalne istine, nije uložila prigovor na nalaz i mišljenje vještaka balističara i tražila njegovo izuzeće što je, u cilju utvrđivanja materijalne istine, a po članku 250 (stav 1 i 2) ZKP-a RH-a imala pravo učiniti. Naime, navedeni vještak je zaposlen u istoj ustanovi, u Ministarstvu unutarnjih poslova Republike Hrvatske, kao i okrivljeni Hrastov, što ne zadovoljava standarde nepristranog i pravednog suđenja.

Nadalje, javnost naknadno saznaje da je optužbu trebala zastupati zamjenica županijske državne odvjetnice, gđa Davorka Nyerš Katušić, te da je ova, neposredno pred održavanje prve glavne rasprave, to odbila i podnijela zahtjev za razrješenje s dužnosti. Prema njenim riječima, koje je prenio tisk, "ne može voditi postupak koji je unaprijed izgubljen". Ona drži da je od strane Županijskog državnog odvjetništva bila onemogućena da, u skladu s profesijom i vlastitom savješću, zastupa optužnicu, te predloži dodatno balističko vještačenje radi novih dokaza i traži izuzeće predloženih sudaca u Vijeće.

Smatramo nužnim da se Županijski sud u Karlovcu izuzme od provođenja ovog sudskog procesa, te da se proces bez odugovlačenja preuzme od strane jednog od četiri istražna centra za ratne zločine. Naime, temeljem Zakona o primjeni Statuta Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju osnovani su istražni centri u Osijeku, Zagrebu, Rijeci i Splitu, kako bi pravosuđe Republike Hrvatske odgovorilo na zahtjeve za nepristrano, profesionalno i pravedno suđenje za najteža kaznena djela. Očekujemo da Državno odvjetništvo nadležnog centra ispita ima li, u skladu sa činjenicama i dokazima, razloga za izmjenu postojeće optužnice.

Insistiramo na prekidanju prakse odugovlačenja suđenja radi žrtava, oštećenih, osumnjičenog i cjelokupne javnosti. Pravedno suđenje na temelju utvrđivanja činjenica su važni za individualne i društvene procese suočavanja s prošlošću, za normalizaciju i za pridruživanje Europi.

Izjavu potpisuju

Odbor za ljudska prava,
Karlovac

Centar za mir, nenasilje i
ljudska prava, Osijek

Centar za mirovne studije

Fond za humanitarno
pravo, Beograd

Građanski odbor za ljudska
prava, Zagreb

Hrvatski helsinški odbor

Zapažanja monitora o tijeku ponovljenog suđenja u slučaju zločina u Virovitici

26. listopada 2005.

Na raspravi održanoj 19. listopada 2005. godine u Županijskom sudu u Bjelovaru pred Vijećem za ratne zločine kojim predsjedava sutkinja Milenka Slivar promatračice su uočili slijedeće probleme:

1. optuženici nisu u pritvoru, iako su optuženi za kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, što je u suprotnosti s odredbom čl. 102. st.1. t. 4. ZKP
2. dokazni postupak: protivno odredbi čl. 238. st.1. ZKP, koja kaže da se svjedoci ispituju svaki posebno i bez ostalih svjedoka, dva su svjedoka, M.M. i N.B, u sudnici pratili saslušavanje svjedoka prije nego što su sami dali iskaz o istim okolnostima o kojima su prethodni svjedoci iskazivali svoje svjedočenje
3. u zapisnik s glavne rasprave nije evidentirano izbivanje odvjetnika III optuženika, sa zadnjeg dijela rasprave toga dana, kao niti tko mijenja branitelja, što je direktno u suprotnosti s odredbom čl. 306. ZKP. U konkretnom slučaju radi se o suđenju za kazneno djelo ratnog zločina za koje djelo je zapriječena kazna zatvora najmanje pet godina ili kazna zatvora od dvadeset godina, gdje je, temeljem odredbe čl. 65. st. 1. ZKP propisano da optuženik mora imati branitelja.
4. predsjednica Vijeća, a niti zamjenik ŽDO iz Bjelovara nisu reagirali kada je IV optuženik je tijekom dokaznog postupka verbalno napao na svjedoka M. K.
5. predsjednica Vijeća, a niti zamjenik ŽDO iz Bjelovara nisu pokušali zaustaviti ispitivanje svjedoka na način da se inkriminiraju žrtve i svjedoci oštećenici nego su te inkriminacije zapisnički konstatirane
6. u sudnici nije prisutna pravosudna policija, koja bi, eventualno reagovala u slučaju potrebe

Izjavu potpisuju

Centar za mir, nenasilje i
ljudska prava, Osijek
"Altruist" centar, Split
Građanski obor za ljudska
prava, Zagreb
Hrvatski helsinški odbor za
ljudska prava

Zapažanja monitora o tijeku ponovljenoga suđenja za zločin u “Lori”

20. studenoga 2005.

Pred Županijskim sudom u Splitu, 12. rujna 2005. godine, započeo je ponovljeni postupak protiv osmorice optuženika, pripadnika Vojne policije Hrvatske vojske, od kojih su četvorica u bijegu i sudi im se u odsutnosti. Na temelju optužnice Županijskoga državnoga odvjetništva iz Splita, br. K-DO-131/01, od 25. ožujka 2002. godine, optuženicima se stavlja na teret, da su u vremenu od ožujka do rujna 1992. godine, počinili kazneno djelo ratnoga zločina nad srpskim civilima u Vojno -istražnomu centru “Lora”. Ukidbenim Rješenjem Vrhovnoga suda Republike Hrvatske, br. I Kž-259/03, od 25. ožujka 2004. godine, ukinuta je oslobađajuća presuda donijeta u ranijemu postupku, prvenstveno radi nepotpunoga utvrđivanja činjenica. Citiranim Rješenjem Vrhovni sud RH-a naložio je, da se ponovljeni postupak provede pred potpuno izmijenjenim Vijećem za ratne zločine Županijskoga suda u Splitu, koje treba ponovno izvesti sve dokaze sa prvoga suđenja, te saslušati svjedoke iz SiCG-a i BiH-a, koji nisu saslušani na prvomu suđenju.

Ponovljeno suđenje za ratni zločin protiv civilnoga stanovništva, pred Županijskim sudom u Splitu, odvija se u skladu s uputama Vrhovnoga suda Republike Hrvatske o ponovnom izvođenju svih dokaza i saslušavanju svjedoka iz Srbije i Crne Gore.

Svjedoci koji su došli iz Srbije i Crne Gore ističu da je za njihovu odluku o dolasku na suđenje ključno bilo uspostavljanje suradnje između sudova i policija Republike Hrvatske i Republike Srbije u predmetima ratnih zločina. Zadovoljni su načinom na koji je Predsjednica Vijeća za ratne zločine omogućila njihovo svjedočenje, te profesionalnošću kojom su pripadnici policija Hrvatske i Srbije brinuli o njihovoj sigurnosti za vrijeme putovanja i za vrijeme svjedočenja, što obvezuje obje države na stalno unaprijeđivanje suradnje, radi utvrđivanja činjenica i ostvarivanja pravde za žrtve, te pravednoga suđenja za optužene.

Međutim, odziv svjedoka – oštećenika, koji žive u Hrvatskoj, je do sada bio slab. Naime, pozivi za sedmoricu svjedoka - oštećenika su vraćeni Sudu neuručeni, zbog toga što svjedoci, prema podacima PU Splitsko-dalmatinske iz Splita, više ne žive na adresama koje je Županijsko državno odvjetništvo dostavilo Sudu. Dva svjedoka - oštećenika ispričala su se teškim zdravstvenim stanjem. Svjedok - oštećenik Đ. K. uputio je Predsjednici Vijeća pismo, u kojem je naveo svoju adresu u Australiji, svoju spremnost svjedočiti u ovom sudskom procesu, kao i

činjenicu da je želio svjedočiti i tijekom prve rasprave, no da poziv nikada nije primio. U pismu je izvijestio Sud da zbog straha, i zbog toga što je invalid, ne može doputovati na suđenje, no ponudio je mogućnost svojega svjedočenja putem video - konferencijske veze.

Osim slabog odziva, dio svjedoka iz Hrvatske iskazuje strah da slobodno i otvoreno svjedoči. Dvojica svjedoka, bivših pripadnika Vojne policije, tvrdila su da su izložena prijetnjama. Svjedok M. I. se ispričao i nije došao pred Sud. Svjedok M. B., koji je tijekom istrage i prijašnjega postupka svjedočio o stanju koje je zatekao u Vojno-istražnom centru "Lora", na ponovljenom postupku nije opovrgao prijašnje iskaze, no pozivao se na parcijalno sjećanje. Pri tome je iznio tvrdnju da je od Glavnoga državnoga odvjetnika tražio posebne mjere zaštite, u skladu sa Zakonom o zaštiti svjedoka, ali ih nije dobio.

Tijekom ponovljenoga suđenja je uočeno da Vijeće za ratne zločine u više navrata nije reagiralo u slučajevima kada su branitelji optuženih, ili sami optuženi, prilikom neposrednoga ispitivanja svjedoka postavljali pitanja ili davali komentare kojima su vrijeđali osobni integritet svjedoka.

Dokazni postupak je u tijeku. Za sada se čini nespornim da su u Vojno-istražnom centru "Lora" bili zatočeni i civili i da su neki zatočenicima bili zlostavljani.

Javnost je preko medija dobro informirana o tijeku suđenja.

Izjavu potpisuju

Centar za mir, nenasilje i
ljudska prava, Osijek
"Altruist" centar, Split
Hrvatski helsinški odbor za
ljudska prava
Građanski odbor za ljudska
prava, Zagreb

Objavljivanje imena potencijalnih svjedoka u istrazi kazneno je djelo protiv pravosuđa

27. prosinca 2005

Objavljivanje imena potencijalnih svjedoka iz istražnog zahtjeva Državnog odvjetništva kazneno je djelo protiv pravosuđa, obeshrabruje i zastrašuje svjedoke i na taj način ometa saznavanje okolnosti i počinitelja zločina počinjenih nad civilima u Osijeku, tijekom rata 1991. godine. Ponašanje saborskog zastupnika i gradonačelnika Osijeka, koje ne samo da ne podupire istraživanje počinjenih zločina nego izravno doprinosi nesigurnosti svjedoka ili, čak, eskalaciji nasilja prema onima koji se zalažu za utvrđivanje istine, je i politički neprihvatljivo.

Na konferenciji za medije dana 25. 11. 2005. gradonačelnik Grada Osijeka i saborski zastupnik Ante Đapić je iz istražnog zahtjeva Državnog odvjetništva, u slučaju nerazjašnjenih ubojstava ubijenih civila u Osijeku, pročitao imena devetnaest svjedoka. Njegov je iskaz citiran u više novina i radio -emisija, a u više je navrata tijekom dana prikazivan na STV-u. Mjesec dana kasnije, 23. prosinca, u dnevnim je novinama objavljena njegova izjava kojom opravdava svoj istup kao zakonit i dozvoljen, a izjavljuje kako je time "raskrinkao lažnoga svjedoka".

Ne znamo razloge zašto Državno odvjetništvo do sada nije reagiralo, jer se radi o kaznenom djelu protiv pravosuđa radi ometanja istrage (čl. 305 KZ-a RH-a) i o ovođenju u opasnost života i tijela, te imovine svjedoka. *Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju* je, s razlogom, upozorio na taj incident. Prema izjavama svjedoka, i novinara koji su nas kontaktirali, istup doista može imati neželjene učinke na istragu.

Pozivamo Državno odvjetništvo da vrati poljuljano povjerenje građana i svjedoka i poduzme odgovarajuće korake. Svaki građanin ima obvezu pred pravosuđem Republike Hrvatske istinito svjedočiti što o počinjenom zločinu zna, a država je obvezna pružiti mu za to mogućnost i sigurnost. Nereagiranjem Županijskog državnog odvjetništva u Osijeku na svako, pa i ovo, ometanje istrage koju vodi ozbiljan je razlog za delegiranje te istrage drugom sudu.

Osim kaznene ističemo političku odgovornost saborskog zastupnika i gradonačelnika Osijeka, koje ne samo da izriekom ne podupire istraživanje počinjenih zločina, što bi iz svoje pozicije trebao činiti, nego ometa istragu. Hrvatska može postati članicom europske obitelji tek onda kada će institucije pravne države onemogućiti političare da, ometajući istragu zločina nad civilima, stvaraju "slučajeve" poput "Osijek - grad slučaj".

Izjavu potpisuju

Centar za mir, nenasilje i ljudska prava, Osijek
 Documenta, Zagreb
 Građanski odbor za ljudska prava, Zagreb
 Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava

CENTAR ZA MIR, NENASILJE I LJUDSKA PRAVA, OSIJEK

Centar za mir, nenasilje i ljudska prava, Osijek, nastao je 1992. udruživanjem maloga broja žena i muškaraca, a kao reakcija na rat. Javno demonstrirajući svoj odabir za prestanak rata, i dogovorno rješavanje sukoba, a protiv ideje etnički "čiste" države i prakse "etničkoga čišćenja" i njima posredovanih povreda ljudskih prava članovi i članice Centra za mir su nastojali dati skroman doprinos čuvanju i razvijanju vrijednosti te individualnih i društvenih kapaciteta važnih za građenje demokratskoga društva i države, te održivoga mira temeljenoga na kulturi nenasilja.

Prve aktivnosti članstva, u još ratnom periodu, bile su **ljudska i psihosocijalna potpora prognanicima**, ženama, prognanim nastavnicima i djeci. Kršenju **ljudskih prava** u vlastitoj zajednici članovi i članice Centra za mir su se suprotstavili pružajući nenasilnu zaštitu sugrađanima, koji su pod prijetnjama nasiljem istjerivani iz svojih domova. Sudjelovali su u monitoringu i direktnoj pravnoj i humanitarnoj pomoći, neposredno nakon vojno-redarstvene akcije u zapadnoj Slavoniji, i tako doprinijeli prevenciji povreda ljudskih prava i ratnoga prava u odnosu prema civilima.

Mirovni proces u istočnoj Hrvatskoj podržavali su kada je malo tko vjerovao u dovršetak rata bez ponovne vojne akcije. U suradnji s mirovnim organizacijama iz Švicarske i Srbije u Mađarskoj su organizirali susrete za oko 1300 osoba iz ratom razdvojenih obitelji, prijatelja, bivših susjeda, žena i mladih. Dvadesetak aktivista je tijekom dvogodišnjega perioda mirne integracije istočne Slavonije, Baranje i zapadnoga Srijema davalo podršku povratku prognanika i integraciji preostalog srpskoga stanovništva, te u pripremi i nadgledanju lokalnih izbora. Još tri godine nakon povratka i završetka mirne integracije mreža je mirovnih timova radila na sprječavanju nasilja, smanjenju napetosti, otvaranju komunikacija i izgradnji povjerenja između mještana u deset multietničkih lokalnih zajednica iz toga područja.

Centar za mir podupire **razvijanje individualnih i društvenih procesa suočavanja s prošlošću** zagovaranjem da se, putem pravičnoga i nepristranoga suđenja za ratne zločine, postigne *obnavljajuća pravda za žrtve*; ukazivanjem na moralnu, društvenu, pravnu i političku *odgovornost* za događaje koji su vodili ratu, razaranju i ratnim zločinima. Čini to i prikupljanjem i objavljivanjem dokumentacije. Podupire društveno ozračje za *oporavak* od posljedica ratnih trauma na individualnoj, međugeneracijskoj i društvenoj razini te otvaranje *dijaloga* oko interpretacija ratnih događaja i načina na koji se društvo i država odnose prema tim događajima i njihovim posljedicama.

**CENTAR ZA MIR,
NENASILJE
I LJUDSKA PRAVA
OSIJEK**

HR – 31000 Osijek

Županijska 7

e-mail:

centar-za-mir@

centar-za-mir.hr

web:

centar-za-mir.hr

DOCUMENTA

U nastojanju da potaknu proces suočavanja s prošlošću i ustanovljenje činjenične istine o ratu te pridonesu pomicanju javne diskusije s razine prijepora o činjenicama (broj poginulih i slično) prema dijalogu o interpretacijama, *Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek*, *Centar za mirovne studije*, *Građanski odbor za ljudska prava te Hrvatski Helsinški odbor* odlučili su osnovati *Documentu – Centar za suočavanje s prošlošću* (u daljnjem tekstu *Documenta*).

Ključni je razlog ovoga nastojanja iskustvo prešućivanja i falsificiranja ratnih zločina i ostalih ratnih zbivanja od 1941. do 2000. koje je utjecalo na noviju prošlost, kako Jugoslavije tako i post-jugoslavenskih društava.

Djelatnosti *Documente* su:

- prikupljanje, dokumentiranje i istraživanje građe o ratnim zbivanjima i njihovim pretpostavkama, ratnim zločinima i povredama ljudskih prava i uspostavljanje pretražive baze podataka
- publiciranje dokumentacije, istraživanja i rezultata analize građe
- dokumentiranje i promoviranje primjera otpora, solidarnosti i nenasilnog djelovanja
- produbljivanje javnog dijaloga i pokretanje javnih politika koje potiču suočavanje s prošlošću
- praćenje pravosudnih procesa na lokalnoj i regionalnoj razini kao doprinos unapređenju pravosudnih standarda i praksi u procesuiranju ratnih zločina
- stvaranje mreže za podršku žrtvama i svjedocima
- kontaktiranje s ostalim sudionicima ratnih zbivanja
- razvijanje *Documente* u stabilnu i održivu organizaciju

U ostvarivanju svojih ciljeva *Documenta* surađuje s osnivačkim organizacijama, udrugama obitelji nestalih, drugim civilnim inicijativama, vladinim institucijama, međunarodnim institucijama i organizacijama, institucijama državne i lokalne vlasti, znanstvenim institucijama, vjerskim zajednicama, medijima, te ostalim zainteresiranim.

DOCUMENTA

Iblerov trg 9,
10000 Zagreb,
Soba 92

Tel 01 457 2398, 457 2399
Fax 01 457 2904

e-mail:
document@zimir.net

web:

www.documenta.hr

GRAĐANSKI ODBOR ZA LJUDSKA PRAVA

Građanski odbor za ljudska prava (GOLJP) je nedržavna, neprofitna organizacija, koja djeluje na području zaštite i promocije ljudskih prava u Hrvatskoj od 1992. godine. Osnovana je kao reakcija na masovna kršenja ljudskih prava u Hrvatskoj, i do sada se razvila u uglednu, međunarodno priznatu nevladinu udrugu za zaštitu ljudskih prava i humanitarnu pomoć.

U okviru svoga djelovanja GOLJP već više od 10 godina prati procese na sudovima u Hrvatskoj i to direktnim promatranjem sudskih procesa, javnim iznošenjem argumenata protiv skandalozno pristranih i nepoštenih presuda, pomaganjem ljudima za koje postoje snažni dokazi da su nevinu osuđeni, te pomaganjem u organiziranju obrane, u procesima gdje je postojala opravdana bojazan da se radi o montiranim sudskim procesima, ili o procesima u sukobu s osnovnim principima pravde i ljudskih prava. Primjerice:

1993.g. i 1994.g. GOLJP je surađivao s odvjetnicima iz Beograda, koji su branili Hrvate optužene u montiranom procesu, u tadašnjoj "Republici Srpskoj Krajini".

1994. g. GOLJP je organizirao obranu prigovarača savjesti pred vojnim sudom. To je prva takva uspješna obrana, gdje je optuženi oslobođen, nakon 45 dana provedenih u pritvoru.

GOLJP je 1994. – 95. pratio proces pred vojnim sudom protiv Dalmatinske akcije, regionalne političke stranke optužene za dizanje u zrak vlastitih prostora. 1997. i 1998. g. GOLJP prati sudske procese protiv "Feral Tribunea"

Nakon "Bljeska" i "Oluje," 1995.g., velik broj Srba, koji su bili mobilizirani u vojsku "Republike Srpske Krajine", bio je optužen za oružanu pobunu i/ili ratne zločine, često bez ikakvih uvjerljivih dokaza. GOLJP je pomogao u organiziranju obrane za 130 ljudi i promatrao suđenja.

Pravnici GOLJP-a redovno su pratili suđenja na Općinskom sudu u Gvozdu zbog pristranosti po etničkoj pripadnosti, i zbog korupcije. Ispitan je slučaj Predsjednika Suda u Gvozdu, koji je maknut sa mjesta sudca u Gvozdu.

Veći broj pravomoćno osuđenih osoba, koje su u zatvoru u Lepoglavi (njih 21), obratilo se GOLJP-u s molbom za pomoć i tvrdnjom da su nevinu osuđeni. Prikupljanjem dokaza i uvidom u dokumentaciju aktivisti i pravnici GOLJP-a ustanovili su (do sada), da je jedan od tih zatvorenika, vrlo vjerojatno, nevin osuđen (na 15 g. zatvora), pa će GOLJP pokrenuti reviziju toga procesa.

GRAĐANSKI ODBOR ZA LJUDSKA PRAVA

Ul. grada Vukovara 35
HR-10000 Zagreb
Tel./fax: + 385 1 61 71 530
e mail:
goljp@zamir.net
web:
www.goljp.hr

HRVATSKI HELSINŠKI ODBOR ZA LJUDSKA PRAVA

Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava (HHO) vodeća je organizacija za zaštitu i promociju ljudskih prava u Hrvatskoj, koju su 31. ožujka 1993. godine osnovali nezavisni intelektualci, umjetnici, pravnici i novinari predani radu na zaštiti i promociji ljudskih prava. Organizacija je posvećena realizaciji sljedećih ciljeva:

- podržavati, promicati i ostvarivati načela Završnoga akta Konferencije za sigurnost i suradnju u Europi, potpisanoga u Helsinkiju, u kolovozu 1975. godine, te svih dokumenata koji slijede ovaj akt, kao i načela UN-a vezana uz ljudska prava, te provoditi u praksi dokumente Europskoga vijeća;
- podržavati razvoj demokratskih institucija, promicati vladavinu prava, ljudska prava i obrazovanje za ove vrijednosti;
- organizirati istraživanja i dokumentaciju na području ljudskih prava
- pomagati žrtvama povreda ljudskih prava, kao i onima čija su prava ugrožena.

U prosjeku HHO pruža pomoć u 2000 novih slučajeva povreda ljudskih prava, svake godine, kojima je obuhvaćeno do 5000 osoba. Osim središnjega ureda u Zagrebu, HHO također održava 5 područnih ureda (Slavonija/Osijek, Vukovar/, Karlovac, Knin, Split, Dubrovnik), čime osigurava pokrivenost najkritičnijih područja u zemlji, osobito područja koja su bila neposredno pogođena ratom 1991-1995. Svake se godine rješavaju brojni slučajevi kršenja ljudskih prava kroz intervencije pri nadležnim instancama sustava, lobiranje, javno djelovanje i suradnju s nadležnim tijelima.

HHO je prikupio dokumentaciju o civilnim žrtvama vojnih operacija "Bljesak" i "Oluja" 1995. g. te pratio nekoliko suđenja za ratne zločine u Hrvatskoj.

Osim toga, HHO organizira i provodi obrazovanje za ljudska prava, zagovaranje zakonskih propisa relevantnih za ljudska prava, prati slobode informacija i izražavanja, prava novinara i osoba čija prava krše mediji. Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava također je, sa sličnim organizacijama iz jugoistočne Europe, sudjelovao u projektu "Razotkrivanje povijesti: lustracija na zapadnom Balkanu". HHO je članica Međunarodne helsinške federacije i Balkanske mreže za ljudska prava.

HRVATSKI HELSINŠKI ODBOR ZA LJUDSKA PRAVA

HR-10000 Zagreb
Bauerova 4/II
Tel.: + 385 1 4613 630

e-mail:
hho@hho.hr

web:
hho.hr

